

**Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων - Πανεπιστήμιο
Πελοποννήσου**

**Διαπανεπιστημιακό Διατμηματικό Μεταπτυχιακό πρόγραμμα
σπουδών στην «Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη και
Αυτοδιοίκηση»**

Διπλωματική Εργασία:

**“Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία, κοινωνικές ανισότητες στον
τομέα της εργασίας.”**

Ονοματεπώνυμο: Φωτεινή Αλμπάνη

A.M:3033202005150

Επιβλέπουσα καθηγήτρια : Βικτώρια Πιστικού

Κομοτηνή, 2022

Ευχαριστίες:

Στην επιβλέπουσα καθηγήτρια μου κ. Βικτώρια Πιστικού για την εμπιστοσύνη που μου εξέφρασε για την εκπόνηση της εργασίας μου.

Περίληψη:

Η παρούσα διπλωματική εργασία συγγράφθηκε με στόχο την διεύρυνση της γνώσης σε ότι αφορά την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία, τι έχει να προσφέρει στην κοινωνία και αν θα μπορούσε βάσει των καλών πρακτικών της να δώσει λύσεις στα σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα που αφορούν τις εργασιακές ανισότητες, που προέκυψαν από την οικονομική και πανδημική κρίση. Για το σκοπό αυτό έγινε μια ανασκόπηση της ήδη υπάρχουσας βιβλιογραφίας που αφορά την Κοινωνική Οικονομία και την θεωρία των ανισοτήτων εν γένει. Η πολυεπίπεδη κρίση που βιώνουμε τα τελευταία χρόνια δίνει προτεραιότητα στην σταθεροποίηση της οικονομίας και η έλλειψη του κοινωνικού κράτους έχει κλονίσει την κοινωνική συνοχή , με αποτέλεσμα οι κοινωνίες μας να ταλανίζονται από τις ανισότητες , την φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Η στροφή σε ένα πιο κοινωνικό και αλληλέγγυο τρόπο οργάνωσης της οικονομίας και συνάμα της κοινωνίας, δημιουργώντας αλλά και επενδύοντας σε κοινωνικές επιχειρήσεις

δημιουργεί την προσδοκία δημιουργίας μια νέας κανονικότητας , απαλλαγμένη από τα υπάρχοντα κοινωνικά και οικονομικά προβλήματα.

Abstract:

This research paper has been devised with the purpose of expanding the knowledge of Social Economy, its effects on community, and its potential for providing solutions to contemporary social issues. More specifically, the social issues explored in this paper are the workplace inequalities that have emerged from the ongoing economic and pandemic crisis. For this purpose, an extensive literature review on Social Economy and social inequities has been conducted. The complex crisis that we have been experiencing over the last years aims for the stabilization of the economy and the absence of state has undermined social cohesion. This lack of social cohesion in our society is conducive to rising social inequities, poverty, and social exclusion. The switch to a more communal and solidary economic and societal system that invents and invests in social businesses is the aspiration for the formation of a new reality free of socioeconomic problems.

Key words : Social Economy, Welfare State, Social State, Social Inequalities

Λέξεις- κλειδιά

Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία, Κράτος Πρόνοιας, Κοινωνικό Κράτος,
Συλλογική και Κοινωνική Ωφέλεια, Κοινωνικές Ανισότητες

Διπλωματική Εργασία

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	
Abstract.....	
Λέξεις – κλειδιά.....	
Περιεχόμενα.....	
Εισαγωγή.....	
Κεφάλαιο 1. Ο Όρος Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία– Ορισμοί...	
1.1 Ο Τρίτος Τομέας της Οικονομίας.....	
1.2 Οι Εφαρμοσμένες καλές πρακτικές της ΚΑΛΟ.....	
Κεφάλαιο 2. Η ιστορική εξέλιξη της ΚΑΛΟ.....	
2.1 Κράτος Πρόνοιας, Κοινωνικό κράτος έως την Κ.Α.Λ.Ο.....	
2.2 Η ΚΑΛΟ στην Ευρώπη.....	
2.3 Η ΚΑΛΟ στην Ελλάδα.....	
2.4 Το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο στην Ελλάδα.....	
Κεφάλαιο 3. Οι Κοινωνικές Ανισότητες.....	
3.1 Οι κοινωνικές ανισότητες και ο κοινωνικός αποκλεισμός.....	
3.1.1 Τα χαρακτηριστικά του κοινωνικού αποκλεισμού.....	
3.2 Οι Θεωρίες διακρίσεων.....	
3.2.1 Οι Τύποι διακρίσεων.....	
3.3 Οι εργασιακές ανισότητες στον τομέα της απασχόλησης.....	
3.4 Οι Παράγοντες των ανισοτήτων στον τομέα της απασχόλησης.....	
Κεφάλαιο 4. ΚΑΛΟ – εναλλακτική προοπτική ανάπτυξης.....	
4.1 Συλλογικότητα και κοινωνική αλλαγή στην πανδημική κρίση.....	
4.2 Εναλλακτικές πρακτικές στον τομέα της απασχόλησης με στόχο την βιώσιμη ανάπτυξη.....	
Συμπεράσματα.....	
Πηγές και βιβλιογραφία.....	

Εισαγωγή:

Τα τελευταία χρόνια η κοινωνία μας ήρθε αντιμέτωπη με σοβαρές μεταβολές, οι οποίες αποτελούσαν απόρροια της οικονομικής κρίσης των προηγούμενων ετών. Αυτή η πολυεπίπεδη και δυσχερή κατάσταση δημιούργησε ένα κλίμα εσωτερικής ανασκόπησης, προκειμένου να βρεθούν λύσεις για να καλυφθούν οι οικονομικές αλλά και οι κοινωνικές ανάγκες. Στην παρούσα εργασία στόχος είναι να αποσαφηνιστεί ο όρος Κοινωνική Οικονομία, να αναδειχθεί το θεωρητικό υπόβαθρο και να αναφερθούν οι καλές πρακτικές που θα ενισχύσουν τον ρόλο της Κοινωνικής Οικονομίας στην καταπολέμηση των εργασιακών ανισοτήτων. Η πρώτη ενότητα είναι αφιερωμένη στο θεωρητικό πλαίσιο και στην ορθή διατύπωση των όρων της Κοινωνικής Οικονομίας, του Τρίτου Τομέα και των καλών πρακτικών τους. Στην δεύτερη θεματική ενότητα παρατίθενται βιβλιογραφικές πληροφορίες για την ΚΑΛΟ στην Ευρώπη και στην Ελλάδα, το νομοθετικό πλαίσιο που την διέπει αλλά και την ιστορική διαδρομή από το κράτος πρόνοιας μέχρι την σύγχρονη μορφή της αλληλέγγυας οικονομίας. Στην τρίτη ενότητα εξετάζεται το γενικό πλαίσιο των κοινωνικών ανισοτήτων, γίνεται αναφορά στον κοινωνικό αποκλεισμό αλλά και σκιαγραφείται το ζήτημα των κοινωνικών ανισοτήτων στην εργασία. Στην τέταρτη θεματική ενότητα της παρούσας εργασίας,

παρουσιάζονται οι εναλλακτικές προοπτικές ανάπτυξης δίνοντας έμφαση στη συλλογικότητα εν καιρώ πανδημίας. Στην τελευταία ενότητα παρατίθενται τα συμπεράσματα από την συγγραφή της διπλωματικής εργασίας.

Κεφάλαιο 1. Ο Όρος Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία– Ορισμοί

Τα τελευταία χρόνια μετά την μεγάλη οικονομική κρίση , πολλοί ήταν αυτοί που κατέφυγαν στην αναζήτηση άλλων μοντέλων οργάνωσης της οικονομίας, πιο φιλικά πιο αλληλέγγυα και κυρίως πιο συμμετοχικά προς την ολότητα του κοινωνικού συνόλου. Ο καπιταλισμός και η οικονομία της αγοράς, η οποία είναι βασισμένη στο χρήμα για πολλά συνεχόμενα χρόνια οργανώνουν την κοινωνία και τους ρυθμούς της οικονομικής παραγωγής, διανομής και ανταλλαγών . Πλέον με την υφιστάμενη πανδημική κρίση έχει γίνει ακόμη πιο εμφανή το σημάδι της επικείμενης πτώσης του συγκεκριμένου μοντέλου οργάνωσης.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η Κοινωνική και Αλληλέγγυα οικονομία καλείται να λειτουργήσει ως διέξοδος από την εγχρήματη , καπιταλιστική σχέση αγοράς και κράτους. *« Αυτό που πρέπει να γίνει φανερό είναι το πόσο αναγκαία είναι η επινόηση ενός άλλου διακριτού μοντέλου, το οποίο θα τείνει να αμφισβητεί ολιστικά και να υπονομεύει το σύστημα της οικονομίας της αγοράς και του ανταγωνισμού τόσο στο πεδίο της παραγωγής όσο και σε αυτό της διανομής και της κατανάλωσης μέσω εναλλακτικών, κυρίως συνεργατικών και αλληλοβοηθητικών, θεσμών και δικτύων.»* (Τερζάκης Φ., 2019, σελ. 14).

Συγκεκριμένα ως Κοινωνική Οικονομία ορίζεται αυτή που υλοποιείται από τους πολίτες- πρόσωπα. Πρόκειται δηλαδή για ενώσεις προσώπων (και όχι κεφαλαίων) που δραστηριοποιούνται με σκοπό την κάλυψη αναγκών που δεν

ικανοποιούνται, ή ικανοποιούνται μερικώς ή πλημμελώς στη βάση τριών (τυπικά) τουλάχιστον βασικών αξιών: εκούσια/ελεύθερη δέσμευση/συμμετοχή, ισότητα/ισοτιμία μελών, εταιρών, συνεταιίρων κ.λπ. (και, κατά συνέπεια, άμεση δημοκρατική διακυβέρνηση) και, τέλος αλληλεγγύη. (Νικολόπουλος Τ., 2019 σελ. 21)

Η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία έκανε την εμφάνισή της στα τέλη του 18ου αιώνα και στις αρχές του 19ου αιώνα στην Ευρώπη όπου ξεκίνησαν να δραστηριοποιούνται οι πρώτοι συνεταιρισμοί παραγωγών/αγροτών και εργατών όπως και την ίδια περίοδο παρατηρούνται για πρώτη φορά αναφορές σε οικονομικά βιβλία (Dupoyet, 1830).

1.1 Ο Τρίτος Τομέας της Οικονομίας

Η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία είναι ένα εναλλακτικό μοντέλο ανάπτυξης που έχει ως κύριο σκοπό την δημιουργία κοινωνικού οφέλους, την διαμόρφωση της κοινωνικής αλληλεγγύης και την προώθηση δημοκρατικών πρακτικών διαχείρισης.

Γενικότερα ο τρίτος (οικονομικός) τομέας βρίσκεται, όπως και η κοινωνία των πολιτών, μεταξύ της αγοράς και του κράτους και απαρτίζεται από άλλα δύο τμήματα που εντοπίζονται στα πλαίσια του μη κερδοσκοπικού ή εθελοντικού και του τομέα της κοινωνικής οικονομίας (Π. Πολυζωίδης, 2006 σ.86 κ.ε.). Σύμφωνα με άλλες γνώμες, υπάρχει μία ταύτιση ανάμεσα στην κοινωνική οικονομία και στον Τρίτο Τομέα, και αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι ο Τρίτος τομέας διαθέτει χαρακτηριστικά όμοια με τις αξίες που προάγει η ΚΑΛΟ. Αναφέρονται ενδεικτικά ο εθελοντισμός, η μη διανομή των κερδών και η δημιουργία κοινωνικού οφέλους.

Κατά τον J.Rifkin (1996, σ. 419-432) υπάρχει « μία ζωή πέρα από την αγορά» ένας τρίτος τομέας « αντίδοτο στον υλισμό», ο οποίος καλύπτει πληθώρα υπηρεσιών (κοινωνικών, ιατρικών κ.ά.) και δραστηριοτήτων (εκπαιδευτικών, καλλιτεχνικών, θρησκευτικών, κινηματικών) που βασίζεται στους κοινωνικούς δεσμούς. Έχοντας βάση τις ενώσεις, υποστηρίζει τη μεγαλύτερη αναδιανομή των κερδών του εμπορευματικού τομέα προς όφελος του τοπικού και αλληλέγγυου τρίτου τομέα, ο οποίος καλείται να διαδραματίσει συμπληρωματικό ρόλο προς το κράτος, συμπληρώνοντας και ρυθμίζοντας τις συνέπειες του ιδιωτικού τομέα της παραγωγής. Στο απόσπασμα (σ.416) του έργου του συγγραφέα επίσης επισημαίνεται πως ο τρίτος τομέας είναι ένα νέο κοινωνικό σύμβολο, αφού προϋποτίθεται η μείωση του ρόλου του παραδοσιακού εργάτη αλλά και ο ρόλος της αγοράς και του κράτους στις καθημερινές υποθέσεις. Τέλος συνδέει τον Τρίτο Τομέα της με τον μη κερδοσκοπικό τομέα των ιδρυμάτων και των ενώσεων ή τον εθελοντισμό (ή ανεξάρτητο).

Άλλη μία προσέγγιση του όρου έγινε από τον Ντελντόρ αυτή τη φορά με κέντρο την γαλλική κοινωνία. Στην ευρωπαϊκή ηπειρωτική εκδοχή δίνεται έμφαση στο να μην δημιουργηθούν κέρδη κατά την παροχή υπηρεσιών στα μέλη των ενώσεων ή στο σύνολο της κοινωνίας. Επιπροσθέτως σε μία έκθεση που συνέταξε ο Γάλλος οικονομολόγος Liepitz για το υπουργείο απασχόλησης και αλληλεγγύης το 1998, υποδεικνύει έναν τομέα, ο οποίος θα μπορούσε να αποτελέσει προϋπόθεση για την εκπλήρωση ορισμένων όρων κοινωνικής και οικολογικής ωφέλειας. Για τον συγγραφέα ο τρίτος τομέας βρίσκεται ανάμεσα στην αλληλέγγυα και κοινωνική οικονομία, χωρίς να ταυτίζεται με καμία και από τις δύο (Liepitz A., 2001, σελ. 58)

Συμπληρωματικά, ο Τρίτος Τομέας απαρτίζει ένα πεδίο του οποίου οι ερμηνείες ποικίλουν όταν μελετάται σε διαφορετικές χρονικές περιόδους αλλά και γεωγραφικούς τόπους. Στην Λατινική Αμερική, όπου οργανώθηκαν αρκετά ριζοσπαστικά κοινωνικά κινήματα, η αλληλέγγυα οικονομία χαίρει μεγάλης αναγνώρισης, ενώ σε ΗΠΑ και Αγγλία οι ΜΚΟ βρίσκονται σε μεγάλο αριθμό λόγω των ιδιωτικοποιήσεων, όπως και της συνεχούς υποστήριξης του εθελοντισμού αλλά και των φιλανθρωπιών (Αδάμ Σ. & Παπαθεοδώρου Χ, 2010).

1.2 Οι Εφαρμοσμένες καλές πρακτικές της ΚΑΛΟ

Μέσω της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας οικονομίας δίνεται η δυνατότητα ανάπτυξης κοινωνικών επιχειρήσεων που στοχεύουν στην δημιουργία κοινωνικού οφέλους. Τέτοιες επιχειρήσεις ποικίλουν στο είδος του πεδίου που δραστηριοποιούνται, αλλά όλες έχουν κοινό στόχο το κοινό καλό έναντι της κερδοφορίας. Η κοινωνική επιχείρηση διακατέχεται από θεμελιώδεις αξίες που αποσκοπούν να γίνουν εφαρμόσιμες καλές πρακτικές από τα μέλη τους.

Αυτές οι καλές πρακτικές είναι, η εργασία για όλους και όχι για το απεριόριστο κέρδος των λίγων, η ύπαρξη αλληλεγγύης μεταξύ των μη προνομιούχων, των αποκλεισμένων κοινωνικών ομάδων, η δίκαιη μοιρασιά των κερδών στα μέλη με το μέγιστο ποσοστό να δίνεται για την επίτευξη του κοινωνικού σκοπού, ο καταμερισμός της εργασίας με ισάξιους όρους μεταξύ των μελών/εργαζομένων, η δημοκρατική λήψη αποφάσεων, η διαφάνεια των δραστηριοτήτων των Κοιν.Σεπ και η ελεύθερη, εθελοντική συμμετοχή στις δραστηριότητες της κοινωνικής επιχείρησης. Επιπλέον, αντλώντας στοιχεία από την έρευνα του προγράμματος SSEEDAS, καλές πρακτικές της ΚΑΛΟ αποτελούν και: η προώθηση της καινοτόμου γεωργίας, η μείωση, επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλωση των υλικών, η παροχή ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, ο υπεύθυνος τουρισμός και το δίκαιο εμπόριο βασισμένο από την παραγωγή στην κατανάλωση.

Η καινοτόμος γεωργία βασίζεται στην ύπαρξη καινούργιων πρακτικών όπως είναι οι λαχανόκηποι στην αστική περιοχή, οι λαϊκές αγορές, οι τράπεζες τροφίμων και τα Συμβούλια Πολιτικής Επισιτισμού. Από τις πιο σημαντικές πρακτικές της καινοτόμου γεωργίας είναι αυτές που ονομάζονται Κοινωνικά Υποστηριζόμενες (ΚΥ). Οι ΚΥ δημιουργούν ένα εναλλακτικό αναπτυξιακό

μοντέλο στον γεωργικό τομέα, το οποίο κρατάει τις ισορροπίες μεταξύ της διαδικασίας της παραγωγής και της κατανάλωσης και της φύσης όπου υπάρχει διαμοιρασμός των ευθυνών και των ωφελειών. Έτσι διευθετούνται οι ανησυχίες που αφορούν στην διαφάνεια, την βιωσιμότητα και την ανθεκτικότητα των διατροφικών συστημάτων. Η μείωση, η επαναχρησιμοποίηση με την ανακύκλωση των υλικών είναι ενέργειες που μπορούν να μειώσουν την εκπομπή του άνθρακα, να διατηρήσουν τους φυσικούς πόρους, την ενέργεια καθώς και να εξοικονομήσουν χρήματα. Η κυκλική οικονομία στοχεύει στη μείωση της σπατάλης των πόρων, δίνοντας αξία σχεδόν στα πάντα. Αντλεί έμπνευση από τα φυσικά οικοσυστήματα όπου τίποτα δεν σπαταλάται και προωθεί έτσι τη μεγαλύτερη παραγωγικότητα των πόρων.

Οι πρωτοβουλίες της ΚΑΛΟ προτείνουν λύσεις καθαρής ενέργειας μέσω διαφανούς διακυβέρνησης, όπου επιτρέπεται στους πολίτες να έχουν μεγαλύτερο έλεγχο στη χρήση ενέργειας. Έχει παρατηρηθεί ότι οι περισσότερες Κοιν.Σεπ στην Ελλάδα ασχολούνται με το κομμάτι της καλλιέργειας της γης, στην προώθηση των βιολογικών προϊόντων μέσω δράσεων φιλικών προς το περιβάλλον με την ελάχιστη σπατάλη υλικών και ενέργειας. Επιπλέον πέρα από πρακτική της ΚΑΛΟ αποτελεί και παγκόσμιο στόχο. Μέχρι το 2030 να έχει αυξηθεί η χρήση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας σε παγκόσμιο επίπεδο καθώς όπως, να υπάρξει και διπλασιασμός του ρυθμού βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης.

Ο υπεύθυνος τουρισμός στα πλαίσια της ΚΑΛΟ είναι αυτός που συμμορφώνεται με τις αξίες της δικαιοσύνης που πηγάζει από την κοινωνία, σέβεται το περιβάλλον και τις διαφορετικές κουλτούρες της κοινωνίας μας. Αναγνωρίζει την κεντρικότητα των τοπικών κοινοτήτων υποδοχής και την επιθυμία τους να δρουν σαν πρωταγωνιστές στην ανάπτυξη του βιώσιμου τουρισμού. Ως καλή πρακτική επίσης είναι το δίκαιο εμπόριο από την εναλλακτική πλευρά του συμβατικού εμπορίου. Οι εμπορικές διαδικασίες βασίζονται στις αρχές της δικαιοσύνης και της αλληλεγγύης με σκοπό την προώθηση της βιωσιμότητας της τοπικής αγοράς.

Από τις σημαντικότερες πρακτικές που διέπουν τους φορείς της ΚΑΛΟ, δηλαδή τις Κοιν.Σεπ, είναι η δημοκρατική διακυβέρνηση των διαφόρων εγχειρημάτων, η διατήρηση του κοινωνικού χαρακτήρα των επιχειρήσεων και η προώθηση συμμετοχικών δράσεων όπως ο εθελοντισμός. Η δημοκρατική λήψη των αποφάσεων εντός της επιχείρησης κατοχυρώνεται από το κάθε μέλος – συνεταιριστής δικαιούται μόνο μια ψήφο, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη πόσες συνεταιριστικές μερίδες έχει στην κατοχή του και φυσικά από την ύπαρξη των τακτικών και εκτάκτων συνελεύσεων όπου χαίρουν μεγάλη συμμετοχή από όλα τα μέλη των Κοιν.Σεπ. Επιπλέον, τα μέλη της κοινωνικής επιχείρησης είναι αυτά που θα λάβουν την αποκλειστική απόφαση για τις οποιεσδήποτε δραστηριότητες της επιχείρησης, όπως επίσης υπάρχει ισχυρό κίνητρο σύμπραξης με άλλους συμπολίτες. Συγκεκριμένα οι συνελεύσεις αποτελούν τον πυρήνα για την διάπλαση των ιδεών και των δράσεων της ΚΑΛΟ, καθώς η τακτική και συχνή τους διοργάνωση αποτελεί σπουδαίο παράγοντα για την βιωσιμότητα των κοινωνικών επιχειρήσεων. Επιπροσθέτως, ο δημοκρατικός χαρακτήρας που διέπει τις κοινωνικές επιχειρήσεις ενισχύεται από το γεγονός

ότι, τα έσοδα της επιχείρησης λαμβάνονται αποκλειστικά από τους εργαζόμενους της, είτε είναι μέλη της (συνεταιριστές) ή είτε όχι, ενώ ένα μεγάλο μέρος των εσόδων θα επενδυθεί για την εξασφάλιση των σκοπών της επιχείρησης.

Ο εθελοντισμός ακμάζει και προωθείται στους κόλπους της ΚΑΛΟ, καθώς στις περισσότερες ΚΟΙΝΣΕΠ οι πολίτες μπορούν να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους εθελοντικά. Η αλληλεγγύη, η προσφορά του ατόμου στο σύνολο και ο σεβασμός αποτελούν τις βασικές αξίες της ενεργούς συμμετοχής. Όσοι δεν θέλουν τον ατομισμό στην ζωή τους, ο εθελοντισμός, προάγει τις παραπάνω αξίες. Η εθελοντική δράση μέσω των ΚΟΙΝΣΕΠ παρέχει ευκαιρίες ενεργούς συμμετοχής στα σύγχρονα κοινωνικά ζητήματα, δημιουργεί το αίσθημα προσφοράς σε κοινωνικές ομάδες που βρίσκονται σε δυσχερή θέση και δίνει δυνατότητες προσωπικής ανάπτυξης. Ο Φορέας ΚΑΛΟ από την μεριά του, ευθύνεται για οποιαδήποτε ζημία προκληθεί στον εθελοντή κατά την παροχή της εθελοντικής εργασίας και αναλαμβάνει πλήρως τα λειτουργικά και τυπικά έξοδα των εθελοντών όπως και οποιαδήποτε άλλη πρόσθετη οικονομική ανάγκη που θα μπορούσε να δημιουργηθεί. Διευκρινίζεται ότι ο Φορέας ΚΑΛΟ δεν έχει ασφαλιστικές υποχρεώσεις. Υποχρεούται να δημιουργήσει μητρώο εθελοντών/ριών αλλά και μέσω της εργασίας των εθελοντών δεν πρέπει να παράγονται άμεσα κέρδη για αυτόν (Αδάμ Σ. 2021).

Κεφάλαιο 2. Η ιστορική εξέλιξη της Κοινωνικής και Αλληλεγγύας Οικονομίας

2.1 Κράτος Πρόνοιας, Κοινωνικό κράτος έως την Κ.ΑΛ.Ο

Οι όροι κράτος πρόνοιας και κοινωνικό κράτος, παρουσιάζονται αρκετές φορές ως έχοντες την ίδια σημασία, όμως υπάρχει σαφής διαφορά στο περιεχόμενο των όρων τους. Το κράτος πρόνοιας έχει ως βασικό σκοπό του την αρχή της κοινωνικής δικαιοσύνης και παρεμβαίνει στην οικονομία, λειτουργώντας αναδιανεμητικά προς τους πολίτες (όσον αφορά το εθνικό εισόδημα). Άλλος ένας βασικός του σκοπός είναι η εγγύηση του ελάχιστου αξιοπρεπούς βιοτικού επιπέδου. Το κοινωνικό κράτος αποτελεί υποκατηγορία, που έχει αρκετά σαφή μορφή του κράτους πρόνοιας, που αναπτύχθηκε κυρίως σε χώρες της Ευρώπης και αποτελείται από συγκεκριμένα χαρακτηριστικά οργάνωσης και όπως και διέπετε από συγκεκριμένους κανονισμούς. Το κοινωνικό κράτος , τυποποιεί και ρυθμίζει λειτουργικές διαδικασίες με συγκεκριμένα συνταγματικά, νομοθετικά και διοικητικά και οργανωτικά χαρακτηριστικά.

Το Κράτος Πρόνοιας και το Κοινωνικό Κράτος έχουν άμεση σύνδεση με τη μετασχηματιστική διαδικασία του συστήματος του καπιταλισμού όπου ξεκινώντας από την περίοδο του ελεύθερου ανταγωνισμού καταλήξαμε στον

οργανωμένο καπιταλισμό , με το κράτος να έχει κυριαρχική θέση στην οργάνωση της μετασχηματιστικής διαδικασίας. Ο όρος κράτος πρόνοιας πρωτοεμφανίστηκε τον 19^ο αιώνα στη Γερμανία, όπου ο Βίσμαρκ βιώνοντας την ισχυρή επιρροή του εργατικού κινήματος και του σοσιαλδημοκρατικού κόμματος, θέσπισε νόμους εναντίον των σοσιαλιστών, προκειμένου να σταματήσει την επιρροή της σοσιαλδημοκρατίας.

Στη Γαλλία ψηφίστηκαν το καλοκαίρι του 1850 δύο νόμοι που αφορούσαν τη δημιουργία ενός Εθνικού Ταμείου Συντάξεων και την στήριξη των αλληλοβοηθητικών εταιριών. Έτσι θεσμοθετήθηκαν οι πρώτοι γαλλικοί νόμοι που αφορούσαν την κοινωνική ασφάλιση. Στην Αγγλία ο αρχιεπίσκοπος Temple πρότεινε το 1941 τον όρο welfare state ως αντιπαραβολή στο Wohlfahrtsstaat, της Γερμανίας. Ο λόρδος Beveridge, ο οποίος έχει χαρακτηριστεί ως ένας από τους ιδρυτές του κοινωνικού κράτους, έκανε αναφορά στον όρο κράτος κοινωνικών υπηρεσιών. Ο Beveridge ανέφερε στην δική του θεωρία πως το κράτος παρεμβαίνει στο πεδίο της αναπαραγωγής προκειμένου να δημιουργηθεί εθνικό σύστημα υγείας, να κατοχυρωθεί η πλήρης απασχόληση και δοθούν οικογενειακά επιδόματα. Ανέπτυξε στην θεωρία του πως το κράτος όφειλε να παρέχει ένα βασικό εισόδημα όπως και να δύναται να στηρίζει θεσμούς κρατικής πρόνοιας για την επίτευξη ενός βιοτικού επιπέδου το οποίο θα ήταν ανεκτό για την πλειοψηφία της κοινωνίας . Συνοψίζοντας, ο όρος κράτος πρόνοιας διαθέτει περιγραφικά στοιχεία και μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την αναφορά συγκεκριμένων οργανωτικών μορφών του κράτους, ενώ ο όρος κοινωνικό κράτος βασίζεται σε θεσμικές διαδικασίες και καθορίζεται από την συνταγματική κατοχύρωση . Ο όρος του κοινωνικού κράτους διαθέτει μεγαλύτερο εύρος καθώς στον πυρήνα του συγκεντρώνονται όλα τα θεμελιώδη κοινωνικά δικαιώματα και έτσι η αναγνώριση του από τη μεριά της πολιτείας σηματοδοτεί και την αναγνώριση των κοινωνικών δικαιωμάτων.

Προς τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, υπήρξαν επεκτάσεις των κοινωνικών λειτουργιών του κράτους και αυτό λειτούργησε θετικά σηματοδοτώντας την μετάβαση από το κράτος νυχτοφύλακα στο παρεμβατικό κράτος και στις πρώιμες όψεις του κοινωνικού κράτους. Μετά το τέλος του Β Παγκοσμίου Πολέμου ακολούθησε η εποχή όπου οι περισσότερες χώρες βρέθηκαν χρεωκοπημένες και με ανυπολόγιστες υλικές ζημιές και ανθρώπινες απώλειες. Η κρισιμότητα για ανασύσταση της κοινωνίας έχρησε το κράτος ως τον μόνο φορέα που θα αναλάμβανε το δύσκολο κομμάτι της ανασύστασης της νέας πραγματικότητας. Η οικονομική ανασυγκρότηση βασίστηκε στην τόνωση της ζήτησης και αύξησης των δημόσιων δαπανών, στην εκβιομηχάνιση και στην μαζική βιομηχανική παραγωγή. Στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες οι δημόσιες δαπάνες που μπορούσαν να γίνουν στα πλαίσια της κοινωνικής πρόνοιας βίωσαν ραγδαία αύξηση με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν συστήματα υγείας ενώ συγχρόνως υπήρξε αναγνώριση των κοινωνικών δικαιωμάτων σε διεθνή επίπεδο. Με την πάροδο των χρόνων δημιουργήθηκαν και εφαρμόστηκαν διάφορα κοινωνικά προγράμματα, παρόλα αυτά όμως το κοινωνικό κράτος δεν κατάφερε ουσιαστικά να θεσμοθετήσει ένα πλαίσιο προστασίας για το μεγαλύτερο μέρος της κοινωνίας.

Η σημερινή εποχή ταλανίζεται με συνεχείς κρίσεις τόσο στην οικονομία αλλά και στην δημόσια υγεία και έχει οδηγήσει στην συρρίκνωση της άσκησης της κοινωνικής πολιτικής. Το κράτος έχει τον πρωταρχικό ρόλο στην άσκηση της κοινωνικής ρύθμισης των επιδομάτων, της κοινωνικής ασφάλισης, της δημιουργίας πολιτικών για την καταπολέμηση των κοινωνικών ανισοτήτων που οδηγούν στην ανεργία. Σε ένα κοινωνικό περιβάλλον με μακροχρόνια προβλήματα ανεργίας, γήρανσης του πληθυσμού και ειδικότερα με την νέα υγειονομική κρίση της πανδημίας, το κράτος του 21ου αιώνα καλείται να δημιουργήσει νέες πολιτικές προστασίας που η αγορά δεν μπορεί να εξυπηρετήσει.

Ένα μεγάλο μέρος της σύγχρονης οικονομικής δραστηριότητας, τοποθετείται εκτός των τυπικών καπιταλιστικών σχέσεων, παρότι μετά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο οι ανεπτυγμένες οικονομικά χώρες έτειναν προς την «πλήρη απασχόληση». Εδώ και αρκετές δεκαετίες η εργατική δύναμη εκατομμυρίων ανθρώπων μένει ανεκμετάλλευτη με αποτέλεσμα να γεννηθεί μια ολόκληρη οικονομία μέσα από τις στρατηγικές επιβίωσης των ανθρώπων. Στα όρια της κοινωνίας ιδρύονται διάφορες Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, οι οποίες καλούνται να αναλάβουν το έργο της αρωγής στην κοινωνία, που στα προηγούμενα χρόνια διεκπεραίωσε το κράτος πρόνοιας. Αυτές οι εξωτερικές ζώνες αποτέλεσαν τον χώρο δημιουργίας της ΚΑΛΟ αλλά και άλλων εναλλακτικών μεθόδων. Στις εξωτερικές ζώνες εκδηλώνεται η σχέση της εργασίας/κεφαλαίου, όπως και ανθούν τα κοινωνικά δίκτυα που έχουν ως πηγή έμπνευσης τις αξίες της συντροφικότητας, της αλληλεγγύης και της προαγωγής της κοινωνικής αξίας έναντι της κερδοφορίας. Η σημερινή μορφή της ΚΑΛΟ δεν διεκδικεί τη βίαιη αλλαγή της κοινωνίας αλλά υιοθετεί ένα άμεσο-συμμετοχικό δημοκρατικό πλαίσιο με ταυτόχρονη υποταγή στο ισχύον οικονομικό σύστημα.

2.2 Η ΚΑΛΟ στην Ευρώπη

Μεσούσης της βιομηχανικής επανάσταση το κράτος προχώρησε σε δραστικές παρεμβάσεις με μεταρρυθμίσεις στην κοινωνική πρόνοια και με την εγκατάσταση της αυτορρυθμιζόμενης αγοράς. Η Ένωση Οικοδόμων αποτέλεσε την πρώτη εθνική οργάνωση παραγωγών που συσπειρώθηκε προκειμένου να διεκδικήσει τα συνδικαλιστικά της δικαιώματα. Ένα από τα επιτεύγματα της ήταν η κυκλοφορία δικού της νομίματος. Βασική ιδέα της ένωσης ήταν να δημιουργηθεί μια μεγάλη ένωση προκειμένου να χειραφετηθεί η παραγωγική τάξη. Από την Ένωση ή Συντεχνία των Οικοδόμων προήλθαν τα βραχύβια Ενωμένα Εργατικά Συνδικάτα, τα οποία απαριθμούσαν για ένα μικρό χρονικό διάστημα έως και 1 εκατομμύριο εργάτες και τεχνίτες. Η δημιουργία του εργατικού κινήματος στην Αγγλία αποτέλεσε την αρχή της δημιουργίας ποικιλόμορφων δράσεων και θεσμών. Στην Γαλλία όπως και στην Αγγλία η δημιουργία συνεταιρισμών αποτέλεσε την κυρίαρχη μορφή δραστηριότητας της εργατικής τάξης το 1830-1850 (Λιερός Γ, 2012 σελ.19)

Γενικότερα , το γαλλικό κράτος τη δεκαετία 1980-1990 αναγνώρισε την κοινωνική οικονομία με την υιοθέτηση του όρου για πρώτη φορά στη νομοθεσία με πρωτοβουλία του αρμόδιου υπουργού Μ.Ροκάρ. Πρόκειται για μια καινοτομία που τότε συνέδεε το κράτος με τις τέσσερις θεσμικές μορφές της κοινωνικής οικονομίας στη Γαλλία δηλαδή, τους συνεταιρισμούς, τα αλληλοβοηθητικά ταμεία σε υγεία-ασφαλίσεις και τις ενώσεις και τα ιδρύματα. Για την περίοδο 2000-2002 στο γαλλικό κράτος για την ενίσχυση της κοινωνίας συστήθηκε η γενική γραμματεία κοινωνικής οικονομίας και το 2012 δημιουργήθηκε για πρώτη φορά Υπουργείο Κοινωνικής Οικονομίας με υπουργό τον Μπ. Αμόν. Επιπρόσθετα τον Φεβρουάριο του 2001 θεσπίστηκε νόμος σχετικός με την μισθωτή αποταμίευση όπου άνοιξε τον δρόμο για την δημιουργία μιας νέας κατηγορίας επιχειρήσεων, αυτής της αλληλέγγυας επιχείρησης. Αυτές οι επιχειρήσεις δεν υπάγονται στο χρηματιστήριο και ιδρύονται από άτομα που βρίσκονται σε δυσχερή οικονομική θέση ή από άτομο που το 1/3 των υπαλλήλων του είναι άτομα που αντιμετωπίζουν δυσκολίες. Αυτές οι επιχειρήσεις χρηματοδοτούνται όχι όμως από τα μέλη αλλά από την αλληλέγγυα χρηματοδότηση και έτσι δημιουργείται μια απευθείας σύνδεση αποταμιευτών και δανειζόμενων δηλαδή πραγματοποιείται ένας σύντομος δρόμος του χρήματος.

Στην Γερμανία η κοινωνική οικονομία έχει συνδεθεί με τον σοσιαλδημοκρατικό κόμμα, καθώς λίγο πριν τον Α Παγκόσμιο Πόλεμο ήταν το μόνο που φρόντιζε για τους οπαδούς του. Είχε το δικό του συνεταιριστικό κίνημα που λειτουργούσε με τις αρχές της συνεργασίας και τα δικά του προγράμματα κοινωνικής ασφάλισης. Η ιστορική εξέλιξη της κοινωνικής οικονομίας στην Γερμανία είναι άμεσα συνδεδεμένη με τα ονόματα του Έρχαρτ και του Μιούλλερ - Άρμαρκ. Ο πρώτος μετέτρεψε την θεωρία της κοινωνικής οικονομίας σε εφαρμοσμένο οικονομικό μοντέλο και χαρακτηρίστηκε ως «ο πατέρας του γερμανικού θαύματος». Είχε ως συνθήματα τα « ευημερία για όλους» και « ιδιοκτησία για όλους». Ο δεύτερος επηρεασμένος από την σχολή του Φράμπουργκ και από την καθολική κοινωνική διδασκαλία, σχεδίασε την ιδέα και έννοια της ΚΑΛΟ ως προς την αγορά με όρους ενσωματωμένους στις αλληλεπιδράσεις της κοινωνίας και της φιλελεύθερης αγοράς, δίνοντας έμφαση την κοινωνική διάσταση του κεφαλαίου.

Τόσο ο Έρχαρτ όσο και ο Μιούλλερ - Άρμαρκ τόνιζαν την σπουδαιότητα της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, η οποία θα διασφαλιζόταν μέσα από ένα δίκτυ ασφαλείας και κοινωνικών οφελών προσβάσιμο στο άτομο μέσω της κοινωνίας. Η οικονομική υποστήριξη των οικογενειών όπως και ένα εισόδημα που να προέρχεται από το κράτος θα έκανε τους ανθρώπους να μην είναι απόλυτα εξαρτημένοι από την δική τους εργασία ή δυνατότητα εργασίας μιας και αυτή θα μπορούσε ανά πάσα ώρα και στιγμή να χαθεί.

Στα κράτη-μέλη της Ε.Ε, με την πάροδο των χρόνων αναπτύχθηκαν πέντε (5) μοντέλα κοινωνικής οικονομίας με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Σε κάθε ΚΜ συναντάμε διαφορές ως προς την εφαρμογή των μοντέλων και αυτό οφείλεται στην κοινωνική πολιτική που έχει θεσπίσει και εφαρμόζει το ίδιο το κράτος. Στην ομαδοποίηση λήφθηκαν υπόψιν η εξελικτική πορεία των

κοινωνικών θεσμών, η παράδοση, οι ιδιαιτερότητες αλλά και οι αντιλήψεις που υπήρχαν και υπάρχουν στην εκάστοτε κοινωνία.

I. To Southern European Model: Στο μοντέλο αυτό ανήκουν η Ελλάδα, η Πορτογαλία, η Ιταλία και η Ισπανία. Σε αυτές αναπτύχθηκε η ΚΑΛΟ στα πεδία που δεν ενδιαφερόταν για τον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα, έχοντας κοινά χαρακτηριστικά την αλληλοστήριξη και την αλληλοβοήθεια και τον θεσμό της οικογένειας. Ο θεσμός της οικογένειας έχει πολύ σημαντικό ρόλο στο συγκεκριμένο μοντέλο. Οι συνεταιρισμοί που αναπτύχθηκαν στις περισσότερες περιπτώσεις ήταν άμεσα εξαρτημένοι από το κράτος, το οποίο παρέμβαινε στην λειτουργία τους. Οι μεσογειακές χώρες άργησαν να ενσωματώσουν τις καλές πρακτικές της ΚΑΛΟ στους θεσμούς τους, όμως το 2008 λόγω της οικονομικής κρίσης αναγκάστηκαν με γρήγορες και συνοπτικές διαδικασίες να εφαρμόσουν την κοινωνική οικονομία προκειμένου να αμβλυνθούν τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στις ευάλωτες κοινωνικά ομάδες.

II. To Scandinavian Model: Σε αυτήν την περίπτωση ανήκουν η Σουηδία, Φινλανδία, Νορβηγία και Δανία. Οι χώρες αυτές έχουν παράδοση στην κοινωνική πρόνοια καθώς διαθέτουν ένα ισχυρό σύστημα κοινωνικής προστασίας. Ο αγροτικός τομέας αποτελεί το βασικό πεδίο που αναπτύχθηκαν οι φορείς της κοινωνικής οικονομίας, αλλά και η φροντίδα των παιδιών, όπως και το εκπαιδευτικό σύστημα αλλά και ο τομέας του πολιτισμού. Και σε αυτό το μοντέλο της ΚΑΛΟ η στήριξη των ευάλωτων ομάδων έχει σημαντικό ρόλο. Στις συγκεκριμένες χώρες η κοινωνική οικονομία δεν είχε την κλασική πορεία αλλά διαμόρφωσε τις δικές της οργανωτικές δομές. Οι δεσμοί των κοινωνικών φορέων με την αυτοδιοίκηση είναι δυνατοί και υπάρχουν ισχυροί συνεταιρισμοί εργαζομένων. (Μπάρδα Ε., 2016).

III. To Anglo-Saxo Model: Στο μοντέλο αυτό εντάσσονται οι χώρες του Ηνωμένου Βασιλείου. Στο Ηνωμένο Βασίλειο υπήρχε πάντα η παράδοση των φιλανθρωπικών οργανώσεων οπότε η κοινωνία ήταν θετική και δεκτική προς τους φορείς της ΚΑΛΟ. Ο αγροτικός τομέας χαίρει και σε αυτό το μοντέλο μεγάλη ενίσχυση μαζί με τους οργανισμούς που έχουν ως στόχο την αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.

IV. To Continental European Model: Στο μοντέλο αυτό είναι ενταγμένες χώρες όπως είναι η Γερμανία, Γαλλία και Βέλγιο. Πυρήνας αυτού του μοτίβου είναι η κοινωνική βοήθεια μέσω δημόσιας παροχής. Η σχέση εξάρτησης που έχουν οι φορείς της κοινωνικής οικονομίας με το κράτος είναι κρίσιμης σημασίας καθώς η ανάπτυξή τους, η λειτουργία τους και η δράση τους βασίζονται στις οικονομικές παροχές του κράτους. Στις χώρες αυτές αναπτύχθηκαν κυρίως αγροτικοί και πιστωτικοί συνεταιρισμοί.

V. To Model Central and Eastern European Countries: Στο μοντέλο αυτό κατατάσσονται οι χώρες Πολωνία, Βουλγαρία, Ουγγαρία, Ρουμανία,

Τσεχία, Σλοβακία, Εσθονία, Κροατία, Λιθουανία και Λετονία. Πρόκειται για χώρες που προήλθαν από πρώην κουμμουνιστικά καθεστώτα με μία κοινή αντίληψη για την κοινωνική οικονομία. Οι δωρητές σε αυτήν την περίπτωση είναι αυτοί που έχουν τον σημαντικότερο οικονομικό ρόλο στους κοινωνικούς φορείς των χωρών αυτών και όχι το κράτος, όπως παρατηρήθηκε στις άλλες περιπτώσεις. Επίσης η κοινωνική αλληλεγγύη σε οικονομικό επίπεδο προσδιορίζεται με την οικογενειακή ωφέλεια και λιγότερο με την κοινωνική. (Αποστολόπουλος Ν. , Λιαργκόβας Π., 2020)

2.3 Η ΚΑΛΟ στην Ελλάδα

Στη χώρα μας, η Κοινωνική και Αλληλέγγυα οικονομία εμφανίστηκε με μεγάλη καθυστέρηση στις αρχές του 1990. Η απουσία ενδιαφέροντος αλλά και δημόσιας συζήτησης, όπως και γενικότερα για τον τρίτο τομέα στην χώρα μας, οφείλεται στην ιστορική και πολιτική εξέλιξη της χώρας μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Στην καχεκτική Ελλάδα έως σήμερα ο ρόλος της κοινωνίας των πολιτών είναι ισχνός χωρίς να παρουσιάζει σημαντική επιρροή στις θεσμικές διαστάσεις της χώρας. Το κενό από την ανύπαρκτη κοινωνία των πολιτών για χρόνια καλυπτόταν από την οικογένεια , ως προς τις ανάγκες της καθημερινότητας και από την εκκλησία και τα κόμματα, ως προς τις ανάγκες που αφορούσαν το πνεύμα και την ιδεολογία. Επίσης μια λανθασμένη αντίληψη του εθελοντισμού που επικρατεί ακόμα και σήμερα στην χώρα μας, λειτούργησε κατασταλτικά στην ενεργοποίηση της εναλλακτικής οικονομίας. Παρόλου που η Ελλάδα είναι μια χώρα με έντονη οικογενειο-κρατική παράδοση, παρατηρείται απουσία γνώσης από μεγάλη μερίδα πολιτών αλλά και από δημόσιες υπηρεσίες για τον όρο «κοινωνική οικονομία». Η άνοιξη και το καλοκαίρι του 2011 με τα κινήματα των πλατειών και λόγω της οικονομικής κρίσης, σηματοδότησε την ανάπτυξη της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας. Με την οικονομική κρίση τα προβλήματα του οικονομικού συστήματος έγιναν εμφανέστερα και η σοβαρή έλλειψη οικονομικών και κοινωνικών αγαθών οδήγησε μεγάλη μερίδα του πληθυσμού στο να αναζητήσει μια λύση στην κρίση.

Μόλις το 2011 θεσπίστηκε ο ιδρυτικός νόμος που επέτρεπε να δημιουργηθούν αστικές κοινωνικές επιχειρήσεις , οι οποίες θα μπορούσαν να δραστηριοποιηθούν στον τομέα του εμπορίου. Πολλές από αυτές τις κοινωνικές επιχειρήσεις διατελούν σημαντικό έργο στην κοινωνία μας καθώς στηρίζουν και βοηθούν ανθρώπους που έχουν έρθει αντιμέτωποι με σοβαρά οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις της χώρας μας αναπτύσσουν ως επι τω πλείστων την οικονομική τους δραστηριότητα στον αγροτικό τομέα και αυτό έχει πολλαπλασιαστικά οφέλη στην τοπική κοινωνία καθώς παράγονται και προωθούνται τοπικά προϊόντα, προωθείται η προστασία του περιβάλλοντος και κυρίως δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας.

2.4 Το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο στην Ελλάδα.

Ο ιδρυτικός νόμος του 2011 4019/2011 αποτέλεσε την αναγνώριση από το ευρύτερο μέρος του πληθυσμού της κοινωνίας μας της θεσμικής κατοχύρωσης της ΚΑΛΟ στην χώρα μας. Όμως πριν από το 2011 προϋπήρχε ο Ν. 2716/1999, άρθρο 12 κατά τον οποίο δινόταν η δυνατότητα ίδρυσης ΚΟΙ.Σ.Π.Ε. Οι ΚΟΙ.Σ.Π.Ε. στοχεύουν στην κοινωνική και στην οικονομική ενσωμάτωση των ανθρώπων με σοβαρά ψυχολογικά προβλήματα Όπως επίσης συνδράμουν στην θεραπεία τους (Σ. Αδάμ 2021) . Μετέπειτα , η εφαρμογή του Ν. 4019/2011 σε πολιτικό επίπεδο είχε αρκετές προσδοκίες, ειδικότερα κατά στο χρονικό της οικονομικής κρίσης αλλά όχι από το προσδοκώμενο πεδίο. Δημιουργήθηκαν κοινωνικές επιχειρήσεις κατά κύριο λόγο συλλογικού και παραγωγικού σκοπού αλλά με όχι και τόσο εμφανή τον κοινωνικό σκοπό. Τα πέντε πρώτα χρόνια από την ψήφιση του νόμου, δημιουργήθηκε μια μικρής κλίμακας οικονομική δραστηριότητα αλλά με ελάχιστες θέσεις εργασίας. Με την πάροδο του χρόνου φάνηκε πως ο συγκεκριμένος νόμος είχε νομικά και θεσμικά κενά και έτσι θεσπίστηκε το 2016 , νέοι πρόσθετοι νόμοι για την ενίσχυση της ΚΑΛΟ. [ο Ν.4430/2016 (ΦΕΚ 205/Α/31-10-2016) και η εφαρμοστική Υπουργική Απόφαση 61621/Δ5.2643/30-12-2016 (ΦΕΚ 56/Β/2017) όπως ισχύουν] έχουν ρόλο ρυθμιστικό στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας αλλά και αναγνωρίζουν την σχέση του Κράτους σε αυτό. Με την ψήφιση των συμπληρωματικών νόμων, προσδοκάτε η δημιουργία ενός φιλικού και ευνοϊκού περιβάλλοντος που θα επιτρέπει την ανάπτυξη της ΚΑΛΟ, που θα διευκολύνει και θα παρακινεί όλους τους πολίτες να συμμετάσχουν σε όλες τις δυνατές παραγωγικές δραστηριότητες, βασιζοντας πάντα τις μεταξύ τους σχέσεις στις αξίες της ισότητας, της δημοκρατίας και του σεβασμού προς τον άνθρωπο και το περιβάλλον.

Ο νόμος 4430/2016 αποτελούμενος από έξι κεφάλαια με 35 άρθρα , στο πρώτο μέρος του αναφέρεται στην ανάπτυξη της ΚΑΛΟ και των φορέων της, Στο δεύτερο μέρος του νόμου, η ΚΑΛΟ μπορεί να συσχετιστεί μόνο με τα άρθρα 36 και 37 τα οποία προβλέπουν την δημιουργία Ειδικής Γραμματείας Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας. Στο τρίτο μέρος του νόμου, το άρθρο 72 σχετίζεται με την ΚΑΛΟ καθώς θέτει τους όρους για τη φορολογική διαχείριση των κερδών που διανέμονται με την μορφή μισθού στους/στις εργαζόμενους/ες των Φορέων ΚΑΛΟ. (Αδάμ Σ, 2021)

Ο νόμος 4430/2016 αποτέλεσε κινητήριος δύναμη για τη σύνδεση και την υλοποίηση των συνεργατικών εγχειρημάτων, δημιούργησε ένα πιο ευνοϊκό περιβάλλον για να αναπτυχθούν οι κοινωνικές επιχειρήσεις αλλά κυρίως αποσαφήνισε τις έννοιες της Κοινωνικής Οικονομίας που για τους περισσότερους πολίτες ήταν άγνωστες.

3.1 Οι κοινωνικές ανισότητες και ο κοινωνικός αποκλεισμός

Στα τέλη του 19^{ου} σύμφωνα με τον Pearce (1989) είχε αναπτυχθεί ένα συγκεκριμένο ιδεολογικό υπόβαθρο από τον Emile Durkheim ο οποίος αποτέλεσε εισηγητής των εννοιών της «μηχανικής» και της «οργανικής» αλληλεγγύης αλλά και με αναφορές στην κοινωνική συνοχή, μίλησε για τα ζητήματα που μπορεί να δημιουργήσει ένας αδύναμος κρίκος στα μέλη μίας κοινωνίας. Ο όρος «κοινωνικός αποκλεισμός», έκανε την εμφάνισή του την δεκαετία του 60' πρώτη φορά στη Γαλλία, για να περιγράψει την μερίδα των πολιτών της κοινωνίας που απείχαν από την οικονομική δραστηριότητα και ανάπτυξη. Επιπρόσθετα η αδυναμία του ατόμου να συμμετέχει στην οικονομική δραστηριότητα, η οποία έχει επιφέρει τον αποκλεισμό, καταλογίζεται στο ίδιο το άτομο ως αδυναμία προσαρμογής στις νέες καταστάσεις.(Παπαδοπούλου Δ., 2004).

Σύμφωνα με την Κουταντζόγλου (1996) οι κοινωνικοί επιστήμονες της εποχής, ασχολούνται περισσότερο με την ραγδαία αύξησή του φαινομένου της ανεργίας και της φτώχειας και έτσι δημιουργούνται οι όροι «νέα φτώχεια», «μεγάλη φτώχεια». Το 1990 γίνεται η εισαγωγή του όρου «κοινωνικός αποκλεισμός» στις κοινωνικές επιστήμες, αν και περιγράφει τα φαινόμενα της κοινωνικής παθολογίας καλύτερα. Σημαντικό είναι να τονιστεί πως οι διαφορές του κοινωνικού περιβάλλοντος σε κάθε χώρα, δημιουργεί και διαφορετικές συνθήκες στις διαδικασίες κοινωνικοποίησης που βασίζονται στις αντιλήψεις και στις αξίες . Αυτό καθιστά την διαδικασία σύγκρισης του κοινωνικού αποκλεισμού εξαιρετικά δύσκολη. Σε επίπεδο ευρωπαϊκών πολιτικών το 1989 πάρθηκε η απόφαση για την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού. Μια δεκαετία αργότερα δημιουργήθηκε το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο για τις Πολιτικές Καταπολέμησης του Κοινωνικού Αποκλεισμού, όπου διάμεσό της περισυλλογής στοιχείων από τα κράτη- μέλη , πραγματοποιούνται έρευνες και μελέτες σχετικά με τον κοινωνικό αποκλεισμό. Τα αποτελέσματα αυτών των ερευνών οδήγησαν στον διαχωρισμό της φτώχειας από τον κοινωνικό αποκλεισμό, καθώς ο κοινωνικός αποκλεισμός αποτελεί κάτι μεγαλύτερο και η φτώχεια συμπεριλαμβάνεται σε αυτόν.

Επιπροσθέτως, στα πλαίσια των ευρωπαϊκών πολιτικών για την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και της αλληλεγγύης, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης θέσπισαν το κοινοτικό πρόγραμμα Progress (2007-2013) Το πρόγραμμα δραστηριοποιούνταν στους τομείς της απασχόλησης, της ισότητας των φύλων, στην κοινωνική προστασία και ενσωμάτωση, στην καταπολέμηση των διακρίσεων και στην ενίσχυση της ποικιλομορφίας αλλά και έθετε τους όρους της εργασίας. Είναι ξεκάθαρο πως για να επιτευχθεί θετικό αντίκτυπο των

πολιτικών προώθησης της ενσωμάτωσης και της συμμετοχής στην αγορά εργασίας χρειάζεται ένα πιο διευρυμένο πλαίσιο διάχυσης των πληροφοριών όπως είναι η ισότητα των φύλλων στην εργασία.

Επίσης, με την ίδια λογική θεσπίστηκε το Eures , (διαδικτυακή πύλη για την εργασιακή κινητικότητα). Η Ευρωπαϊκή στρατηγική για την εφταετία 2014-2020 είναι αποσκοπεί στην μείωση της φτώχειας και την εξάλειψη του κοινωνικού αποκλεισμού. Το Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου (ESF) δημιουργήθηκε σε συνδυασμό με δύο νέα Ταμεία προκειμένου να βοηθήσει σε αυτό το εγχείρημα. Σημαντική προσθήκη στην φαρέτρα της καταπολέμησης της φτώχειας αποτελεί το Ταμείο Ευρωπαϊκής Βοήθειας προς τους Απόρους (TEBA) που προσφέρει είδη τροφίμων και άλλα βασικής υλικά αγαθά. Επιπρόσθετα το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προσαρμογής στην Παγκοσμιοποίηση (ΕΤΠ) στηρίζει τα άτομα που έχασαν την επαγγελματική τους ιδιότητα λόγω του φαινομένου της παγκοσμιοποίησης. (Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας και Ανθρώπινου Δυναμικού, Απρίλιος 2018)

Το ζήτημα της ανισότητας γενικότερα και ειδικότερα του κοινωνικού αποκλεισμού και της φτώχειας είναι ένα ζήτημα που αφορά όλα τα κράτη, καθώς η κοινωνική ανισότητα και η φτώχεια είναι υπεύθυνες για όλα τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κοινωνίες για την διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής. Όταν η φτώχεια και η κοινωνική ανισότητα αυξάνονται υπερβολικά στα πλαίσια μιας οργανωμένης κοινωνίας, αποτελούν κίνδυνο για την ανάπτυξη.

3.1.1 Τα χαρακτηριστικά του κοινωνικού αποκλεισμού

Ο κοινωνικός αποκλεισμός είναι δημιούργημα της ίδιας της κοινωνίας, όπου σε αυτόν αποτυπώνονται τα διαφορετικής φύσης φαινόμενα που υπάρχουν μέσα στην κοινωνία. Αυτά τα φαινόμενα έχουν έναν κοινό παρανομαστή, το γεγονός ότι αποτελούν συμπεριφορές που η ίδια η κοινωνία τοποθετεί στο περιθώριο. Είναι μια έννοια πολυεπίπεδη, που συμπεριλαμβάνει διαφορετικές περιπτώσεις. Όταν ένας εννοιολογικός όρος δημιουργείται κάτω από συγκεκριμένους όρους και λειτουργεί στο να απαντάει σβέλτα και με ευκολία καθιστά δύσκολο στο να υπάρξει ένας ορισμός. Ωστόσο υπάρχει σύγκλιση απόψεων στο ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός έχει να κάνει με την έλλειψη των κοινωνικών δυνατοτήτων, οι οποίες με την σειρά τους δημιουργούνται λόγω συγκεκριμένων κοινωνικών, εργατικών και οικονομικών δυσκολιών. Η ανεπαρκής συμμετοχή στα κοινωνικά δρώμενα και γενικότερα η ελλιπής ένδειξη κοινωνικού ενδιαφέροντος περιθωριοποιούν και απομονώνουν το άτομο από την κοινωνία. Η βασικότερη δυσκολία ορισμού της έννοιας είναι η ευρύτητα της καθώς συναντάται σε πολλά πεδία. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας όρισε το ζήτημα των διαστάσεων για τη μέτρηση του κοινωνικού αποκλεισμού βρίσκονται σε οικονομικό, πολιτικό, πολιτισμικό και κοινωνικό επίπεδο, (WHO, 2010). Επομένως ο κοινωνικός αποκλεισμός επεκτείνεται ταυτόχρονα σε διαφορετικά πεδία. Η μέτρηση του δείγματος του κοινωνικού αποκλεισμού παίρνοντας μία προς μία στα υπόψη τις

διαστάσεις του μας οδηγεί να προβούμε στην μέτρηση του με τρόπο όπου γίνονται ξεκάθαρα τα επιμέρους χαρακτηριστικά συνιστώσες του. Στη περίπτωση αυτή που καταλήξουμε ότι ο όρος του κοινωνικού αποκλεισμού μας προσφέρει σωστές μετρήσεις, τότε πρέπει να δημιουργήσουμε και έναν δείκτη σχετικό με τις συνιστώσες.

3.2 Θεωρίες διακρίσεων

Στην σύγχρονη οικονομική θεωρία το θέμα των διακρίσεων οικονομική θεωρία θεωρείται ένα από τα πιο κρίσιμα προβλήματα και έχει οδηγήσει πολλούς οικονομολόγους στην αναζήτηση ανά τα χρόνια. Το θέμα δεν είναι καινούργιο, υπάρχουν αναφορές σε έργα του 18ου και 19ου αιώνα, όμως σήμερα το βασικό ερώτημα γύρω από την έννοια της διάκρισης έχει μείνει αναπάντητο καθώς ακόμα παρατηρείται άγνοια στον λόγο και τον τρόπο που μένει μια ομάδα εργαζομένων εκτός του συνόλου των εργαζομένων και χρήζει διαφορετικής αντιμετώπισης από τους άλλους. Οι διακρίσεις φύλου είναι αυτές που συναντιούνται περισσότερο και αφορούν περίπου το 50% του συνόλου των εργαζομένων. Παρόλη την σοβαρότητα του θέματος μέχρι πρότινος δεν είχε ασχοληθεί κάποιος από τους Νεοκλασικούς οικονομολόγους σοβαρά με το θέμα. Η εξήγηση για την διάκριση στην αγορά εργασίας ήταν απλή για την Νεοκλασική θεωρία. Η αμοιβή του εργαζομένου ήταν ίση με το οριακό του προϊόν. Όταν μία νέα ομάδα εργαζομένων εισέρχεται στην αγορά και δημιουργεί αύξηση στην προσφορά της ζήτησης, ο μισθός θα γνωρίσει κάποια μείωση δεδομένου του παραγωγικού συντελεστή κεφαλαίου με φθίνουσες αποδόσεις κλίμακας. Στο μικρότερο χρονικό διάστημα οι απολαβές τους θα ορίζονται στην αξία του οριακού προϊόντος αλλά θα εισπράττουν διαφορετικούς μισθούς, και αυτοί θα δίνονται βασισμένοι σε άλλα κριτήρια όπως είναι η όρεξη του εργαζομένου για εργασία ή ανάλογα με το ποσοστό της αναλογίας τους σε διάφορα επαγγέλματα (Γερασιμοπούλου Φ., Γκουσοπούλου Α., Χουχούλης Σ., 2015). Συγκεκριμένα, όταν ανάμεσα σε δύο ομάδες εργατών, οι οποίες διαθέτουν τις ίδες ικανότητες στο επίπεδο της μόρφωσης και των επαγγελματικών εμπειριών εάν η μία εκ των ευνοείται λιγότερο και δεν της δίνονται οι ίδιες θετικές πιθανότητες για να εργαστεί, βιώνει την διάκριση, η οποία μπορεί να οφείλεται σε όχι επαγγελματικά χαρακτηριστικά αλλά σε άλλα κοινωνικά. Σε αυτή την περίπτωση δεν λαμβάνεται υπόψη το επίπεδο της παραγωγικότητας. Για να γίνει εντελώς κατανοητή η φύση της διάκρισης χρειάζεται ανά τον χρόνο μια συνεχόμενη μελέτη.

Σύμφωνα με την θεωρία της προτίμησης των διακρίσεων που έκανε γνωστή με το έργο του ο Becker (1957), οι προκαταλήψεις ευθυνόταν για τις προτιμήσεις και την γενικότερη διάκριση που υπήρχε μεταξύ των ατόμων που απαρτίζουν μία επιχείρηση, δηλαδή εργαζόμενοι, εργοδότες και πελάτες εναντίον της μειονότητας των εργατών. Ο Becker αντί να οδηγηθεί στο συμπέρασμα ότι οι εργοδότες λαμβάνουν υπόψη μόνο την παραγωγικότητα των εργατών και ότι οι πελάτες ενδιαφέρονται μόνο για την ποιότητα των αγαθών και των υπηρεσιών που τους παρέχονται, δημιουργεί τον συντελεστή διάκρισης, που εξαρτάται και επηρεάζεται από την εθνικότητα, το φύλο, την ηλικία, τον τόπο κατοικίας τους κ.ά. Όταν διαπιστώνεται από την μεριά των

εργοδοτών διάκριση η λύση είναι να πραγματοποιηθεί πληρωμή με τη μορφή χαμένων κερδών, έτσι ώστε να ικανοποιηθεί η προτίμηση για διάκριση.

3.2.1 Τύποι διακρίσεων

Η έννοια της διάκρισης διακρίνεται, στην άμεση και στην έμμεση διάκριση.

Η Άμεση διάκριση προϋποθέτει την θέληση από ένα άτομο ή μια ομάδα για διάκριση εναντίον ενός άλλου ατόμου ή μιας άλλης ομάδας. Επιπλέον η άμεση διάκριση υπάρχει όταν ένας άνθρωπος χαίρει περισσότερη θετική προς το πρόσωπό του μεταχείριση από αυτήν που θα λάμβανε, σε κάποια άλλη κατάσταση εάν είχε άλλα φυλετικά ή εθνικά χαρακτηριστικά. Ο αποκλεισμός, η άρνηση, η απόρριψη, ο θυμός, η απογοήτευση, η άρνηση εξυπηρέτησης ή ακόμα και η είσοδος σε έναν χώρο είναι λίγα από τα γνωστά συναισθήματα που νιώθει κάποιος που βιώνει μια λιγότερο ευνοϊκή μεταχείριση.

Η έμμεση διάκριση αποτελεί κυρίως συνέπεια, επακόλουθο μίας πολιτικής ή ενός μέτρου. Κάνει την εμφάνισή της όταν ένα μέτρο ή μια πρακτική οδηγεί ένα άτομο ή άλλα πολλά άτομα μίας συγκεκριμένης ομάδας σε μειονεκτική θέση σε σύγκριση με το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο. Για να υπάρξει αντικειμενική αιτιολόγηση, το μέτρο ή η πρακτική πρέπει να στοχεύει σε θεμιτά αποτελέσματα και να επιφέρει θετικά αποτελέσματα για την επίτευξη του στόχου αυτού. (Γερασιμοπούλου Φ., Γκουσοπούλου Α., Χουχούλης Σ., 2015)

3.3 Οι εργασιακές ανισότητες στον τομέα της απασχόλησης

Στις αναπτυγμένες βιομηχανικές χώρες στον επαγγελματικό χώρο εργασίας λόγω της έμφυλης διάκρισης και της ανισότητας που υπάρχει κρίθηκε απαραίτητο να δημιουργηθούν πολλές πολιτικές, οι οποίες να αποσκοπούν στην εξάλειψη των φυλετικών διακρίσεων, στο κομμάτι της πρόσληψης, του μισθολογικού και της δημιουργίας καριέρας. Παρά την υιοθέτηση τέτοιων καλών πρακτικών η έμφυλη διάκριση και η ανισότητα εξακολουθούν να υπάρχουν, καθώς αποτελούν πολυεπίπεδα προβλήματα, που εντοπίζονται στις δομές οργάνωσης αλλά και των γενικότερων πρακτικών ενός οργανισμού ή επιχείρησης. Για το γυναικείο φύλλο κάποιες μορφές εργασιακής ανισότητας έχουν προκύψει εξαιτίας ορισμένων πρακτικών που ακολουθούν εν γένει οι επιχειρήσεις. Αυτό συμβαίνει επειδή οι πρακτικές αυτές (δηλαδή οι πολιτικές, η λήψη αποφάσεων και η θέσπισή τους) επηρεάζουν την

πρόσληψη, τις συνθήκες εργασίας, την κατάρτιση, την αμοιβή και την προώθηση των γυναικών (Burchell, Fagan, & Smith, 2014).

Η ελεύθερη οικονομία αποτελεί την κυρίαρχη αντίληψη για τις προηγμένες χώρες με ανταγωνιστική αγορά στα πλαίσια του καπιταλισμού. Στα πλαίσια αυτά υπήρχαν, υπάρχουν και θα υπάρχουν σημαντικές διακρίσεις φυλετικές κυρίως, οι οποίες δημιουργούν τις λεγόμενες ανισότητες στην εργασία. Προκειμένου να επιτευχθεί η ισότητα μεταξύ του γυναικείου και του ανδρικού φύλλου δημιουργούνται διάφορες πολιτικές, παίρνονται μέτρα και προωθούνται ενέργειες που θα ενισχύσουν την γυναικεία συμμετοχή στην εργασία. Η έννοια της ισότητας χρησιμοποιείται για να υποδηλώσει την ύπαρξη της ισότητας στην άσκηση επαγγελματιών, στις χρηματικές αποδοχές, στις πιθανότητες απώλειας της εργασίας και στη συμμετοχή στα κέντρα λήψης αποφάσεων για τους άνδρες και τις γυναίκες. (Γερασιμοπούλου Φ., Γκουσοπούλου Α., Χουχούλης Σ., 2015)

Έχει παρατηρηθεί πως ο αριθμός ενσωμάτωσης των γυναικών στην εργασία έχει σημειώσει χαμηλότερα ποσοστά από αυτό των ανδρών, καθώς επίσης τα τελευταία δύο χρόνια που ξέσπασε η πανδημική κρίση οι γυναίκες ήταν αυτές που επλήγησαν περισσότερο χάνοντας την εργασία τους. Σύμφωνα με μία νέα έκθεση της Διεθνούς Οργάνωσης για την Εργασία, οι μισθοί του πρώτου εξαμήνου του 2020 μειώθηκαν ή αυξήθηκαν σε πολύ χαμηλούς ρυθμούς, με τους μισθούς των χαμηλόμισθων και των γυναικών να επηρεάζονται δυσανάλογα από την πανδημική κρίση. Συγκεκριμένα οι γυναίκες βρέθηκαν σε δυσμενέστερη θέση από τους άντρες, καθώς χωρίς τις κρατικές επιδοτήσεις μισθών, θα έχαναν το 8,1% στο δεύτερο τρίμηνο του 2020, έναντι των ανδρών που θα έχαναν το 5,4% του μισθού τους. Σε ένα γενικότερο πλαίσιο οι θέσεις εργασίας των γυναικών είναι λιγότερο συνεπείς και ασφαλείς, ενώ ταυτόχρονα επωμίζονται το περισσότερο βάρος από την ανατροφή των παιδιών και την φροντίδα των άλλων προσώπων που έχουν άμεση εξάρτηση από την οικογένεια.

Όπως προαναφέρθηκε, από την απώλεια θέσεων εργασίας και τις μειωμένες ώρες εργασίας ως και τα περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας και τον υπερβολικό φόρτο εργασίας των συμβουλευτικών υπηρεσιών, οι επιπτώσεις της πανδημίας έχουν εντονότερο αντίκτυπο στις γυναίκες. Την πρώτη χρονιά της πανδημίας σε όλη την Ευρώπη η απασχόληση των γυναικών μειώθηκε κατά 2,2 εκατομμύρια και αυτό γιατί κατά κύριο λόγο οι γυναίκες εργαζόταν στον τομέα του λιανεμπορίου, στην εστίαση, σε τουριστικά καταλύματα, σε υπηρεσίες φροντίδας κατ'οίκον και σε διάφορες υπηρεσίες ένδυσης- υπόδησης που υπέστησαν μαζικές απώλειες θέσεων εργασίας. Παρά την αυξημένη απασχόληση την θερινή σαιζόν οι γυναίκες επωφελήθηκαν μόνο στο 50% σε σχέση με τους άντρες, (κερδίζοντας δηλαδή μόνο τις μισές θέσεις εργασίας σε σχέση με τους άντρες).

Επιπροσθέτως οι πιέσεις εξισορρόπησης της εργασίας με την ζωή έχουν αυξηθεί για τις γυναίκες, διότι το καθεστώς της τηλεργασίας έχει αυξήσει τον φόρτο εργασίας ειδικά για τις γυναίκες με παιδιά από 0 έως πέντε ετών. Παρότι οι άντρες έχουν αναλάβει περισσότερες υποχρεώσεις φροντίδας από κάθε άλλη φορά η αναλογία της μη αμειβόμενης εργασίας για τις γυναίκες έχει αυξηθεί.

Άλλη μία διαφοροποίηση που δημιουργεί ανισότητα στην εργασία μεταξύ των δύο φύλων είναι οι ώρες αμειβόμενης και μη εργασίας που δαπανούν τα δύο φύλλα. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, οι άντρες σύμφωνα με τους δείκτες απασχόλησης δαπανούν περίπου στις 39 ώρες αμειβόμενης εργασίας και γύρω στις δέκα ώρες μη αμειβόμενης εργασίας, δηλαδή σε υποχρεώσεις φροντίδας και οικιακών εργασιών. Από την άλλη οι εργαζόμενες γυναίκες δαπανούν 33 ώρες εβδομαδιαίως αμειβόμενης εργασίας και σε εργασίες φροντίδας γύρω στις 22 ώρες. Όπως γίνεται αντιληπτό δεν είναι μόνο η διαφοροποίηση που γίνεται μεταξύ της αμειβόμενης και μη εργασίας αλλά και στον καταμερισμό των καθηκόντων. Οι γυναίκες αναλαμβάνουν καθήκοντα ρουτίνας με υψηλή ένταση εργασίας, αυστηρά προγραμματισμένα με ταυτόχρονες εναλλαγές.

Αποσαφηνίζοντας τον όρο επαγγελματική ανισότητα καταλήγουμε ότι είναι κάτι περισσότερο από ένα πρότυπο φυσικού διαχωρισμού των φύλων στον εργασιακό χώρο. Η επαγγελματική ανισότητα αποτελεί θεμελιώδη διαδικασία για τη διατήρηση γενικότερα της κοινωνικής ανισότητας, καθώς τα επαγγέλματα στα οποία κυριαρχούν ως επί το πλείστο άνδρες τείνουν να δίνουν περισσότερες αμοιβές και οφέλη. Η επαγγελματική ανισότητα περιορίζει τη διαπραγματευτική ισχύ των γυναικών, καθιστώντας δύσκολη τη επαγγελματική τους εξέλιξη στην αγορά εργασίας, όπως και περιορίζει την πρόσβαση των γυναικών σε παροχές ασφάλισης, υγείας και συνταξιοδότησης, μειώνοντας έτσι και την ποιότητα ζωής τους (Stamarski&SonHing, 2015).

Η επαγγελματική ανισότητα επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό το κοινωνικοοικονομικό προφίλ ενός ατόμου, το οποίο συνδέεται με την πρόσβασή του σε πόρους και οφέλη. Ο έμφυλος διαχωρισμός στο εργασιακό περιβάλλον παραμένει εξαιρετικά υψηλός και έτσι διατηρείται η ανισότητα μεταξύ των ανδρών και των γυναικών που έχουν τα ίδια προσόντα. Η επαγγελματική ανισότητα αποτελεί κεντρικό χαρακτηριστικό της έμφυλης ανισότητας και επηρεάζει την δομή της κοινωνίας σε επίπεδο οικονομικό αλλά και σε επίπεδο της οικοδόμησης κοινωνικής ταυτότητας (Stamarski&SonHing, 2015).

3.4 Παράγοντες των υπαρχόντων διακρίσεων

Αρχικά, χρειάζεται αποσαφήνιση της βασικής έννοιας του όρου κοινωνική ανισότητα για την καλύτερη κατανόηση του θέματος. Ο όρος «κοινωνική ανισότητα» αναφέρεται στις διαφορετικές κοινωνικές θέσεις ή καταστάσεις που οφείλονται στην

ύπαρξη άνισων ευκαιριών και ανταμοιβών για τα άτομα. Η ιδέα της κοινωνικής ανισότητας αναφέρεται στις διαφορές μεταξύ ομάδων ανθρώπων μέσα στα πλαίσια μιας οργανωμένης κοινωνίας, που έχουν ιεραρχική φύση. Στην βασική του μορφή, ο όρος «κοινωνική ανισότητα» αναφέρεται στην ιεραρχική κατανομή των κοινωνικών, πολιτικών, οικονομικών και πολιτιστικών πόρων. Η έννοια της κοινωνικής ανισότητας έχει άμεση σχέση με την κοινωνική διαίρεση και της απόστασης και του διαχωρισμού μεταξύ των κοινωνικών ομάδων. Δημιουργεί σχέσεις κυριαρχίας και υποταγής, που οδηγούν σε κοινωνικές κρίσεις σχετικά με την αξία των διαφόρων ομάδων. Ο προσδιορισμός ορισμένων ομάδων ως κατώτερων από άλλες (ανομοιογένεια) ανοίγει την πόρτα σε διαδικασίες αφοπλισμού και παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Davaki K., 2013).

Ως παράγοντες των υπαρχόντων ανισοτήτων νοούνται αυτοί που σχετίζονται με το φαινόμενο της ανεργίας καθώς συνδέονται άμεσα με αυτή. Πιο συγκεκριμένα πρόκειται για παράγοντες που έχουν συναφή σχέση με την τεχνολογική πρόοδο και την ανάπτυξη, με την μισθολογική ακαμψία των τιμών στον τομέα της εργασίας, με τις δημογραφικές μεταβολές, κ.λπ.

Με την πρόοδο της τεχνολογίας, η ζήτηση των εξειδικευμένων εργατών μέσα στις βιομηχανίες αυξήθηκε, με αρνητική συνέπεια, οι μισθοί των ανειδίκευτων εργατών να γνωρίσουν μια πρωτόγνωρη μείωση και να μην μπορούν εύκολα πλέον να βρουν εργασία. Απόρροια όλων των προαναφερθέντων, είναι η μεγέθυνση του φαινομένου της ανεργίας. Η τεχνολογική εξέλιξη μπορεί να εξαφανίζει ορισμένες θέσεις εργασίας αλλά γεννά επίσης, νέες με υψηλότερο κόστος και εξειδίκευση (Σκουτέλης Γ., 1996).

Ακόμη ένας παράγοντας για την μεγέθυνση του φαινομένου της ανεργίας είναι το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης. Η αύξηση που παρατηρείται στο διεθνές εμπόριο έχει ως αποτέλεσμα να εισάγονται υλικά αγαθά, τα οποία κοστίζουν λιγότερο στην αγορά και έχουν χαμηλότερο κόστος εργασίας. Αυτή η κατάσταση ωθεί πολλές βιομηχανίες, οι οποίες δεν δύνανται να ανταπεξέλθουν σε τέτοιες μεταβολές, είτε σε θέματα τεχνολογικού εξοπλισμού, είτε σε μειώσεις τιμών με συνέπεια να διακόπτουν την λειτουργία τους και να μένουν άνεργοι πολλοί εργαζόμενοι.

Στον αντίποδα υπάρχουν δημογραφικές μεταβολές με σημαντική αύξηση του ενεργού πληθυσμού. Η πληθυσμιακή μερίδα που πλήττεται περισσότερο απ' όλες είναι αυτή των νέων και μάλιστα με μακροχρόνια διάρκεια. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα ο αριθμός των εργαζομένων σε νεαρές ηλικίες να είναι σχετικά μικρός. Μια ερμηνεία που μπορεί να δοθεί για αυτή την κατάσταση είναι ότι το εκπαιδευτικό σύστημα έχει κενά και οι λανθασμένοι χειρισμοί που παρατηρούνται για την μετάβαση από το στάδιο της εκπαίδευσης, στην αγορά εργασίας μεγιστοποιούν τις νεανικής ανεργίας. [(Μαραντός, Π. 2000) ,Γερασιμοπούλου Φ., Γκουσοπούλου Α.,Χουχούλης Σ., 2015]

Στις μέρες μας, έχει παρατηρηθεί πώς η πανδημία του COVID19 τείνει να διευρύνει τις ανισότητες μεταξύ των διαφόρων κοινωνικοοικονομικών ομάδων στο εσωτερικό των χωρών αλλά και μεταξύ των διαφορετικών κρατών μελών. Αυτές οι αυξανόμενες ανισότητες μπορούν να οδηγήσουν σε δυσχερείς καταστάσεις, σε μεγάλη οικονομική και ψυχολογική πίεση η οποία με την σειρά της θα αποτελέσει σημαντικό πλήγμα για την καθημερινότητα των πολιτών. Όλες αυτές οι οικονομικές επιπτώσεις

της πανδημίας έχουν δημιουργήσει σημαντικές ανισότητες , οι οποίες απειλούν να αφήσουν μια κληρονομιά φτώχειας, κοινωνικής και οικονομικής αστάθειας που θα είναι ολέθρια για την παγκόσμια κοινωνία μας.

Πέρα από τις οικονομικές δυσκολίες και ανισότητες στον εργασιακό τομέα που έχουν πλέον δημιουργηθεί καθώς διανύουμε το τρίτο κύμα της πανδημίας, οι εθνικές κυβερνήσεις μαζί με το τους ευρωπαίους εταίρους καλούνται να αντιμετωπίσουν και να εξαλείψουν ανισότητες φύλου, μεγάλο ποσοστό των γυναικών εργάζεται σε επιχειρήσεις που ήταν μήνες κλειστές (εστιατόρια, τουρισμός κ.α.), ανισότητες ηλικίας καθώς οι νέοι απασχολούνταν και δεδομένης της προηγούμενης κατάστασης σε κλάδους που επλήγησαν περισσότερο. Ανισότητες στις συμβάσεις, στους μισθούς αλλά και ανισότητες που αφορούν την ειδίκευση, τα προσόντα και τις δεξιότητες διότι οι εργαζόμενοι που απασχολούνται με το καθεστώς της τηλεργασίας θεωρούνται ως κάτοχοι υψηλότερων γνώσεων. Συμπερασματικά , είναι αναγκαίο να εστιάσουμε στην δημιουργία βιώσιμων λύσεων για τους εν δυνάμει εργαζομένους, τους ήδη έχοντες εργασία και τις επιχειρήσεις.

Κεφάλαιο 4. ΚΑΛΟ – εναλλακτική προοπτική ανάπτυξης

Η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία έχει ως βασική αρχή και προτεραιότητα την εξυπηρέτηση των αναγκών των μελών των κοινωνικών επιχειρήσεων και της κοινωνίας μας, χωρίς να δημιουργεί διακρίσεις. Επιπροσθέτως οι περισσότερες κοινωνικές επιχειρήσεις προσλαμβάνουν και βοηθούν να ενταχθούν στο κοινωνικό σύνολο ανθρώπους που βρίσκονται στο περιθώριο για ποικίλους λόγους. Επιδιώκουν με κάθε τρόπο να λειτουργούν δημοκρατικά και αυτόνομα με δίκαιη κατανομή των κερδών στα μέλη/ εργαζόμενους χωρίς να χάνεται η συνεισφορά στην κοινωνική αξία που πρεσβεύει η κάθε επιχείρηση. Οι ολοένα και μεγαλύτερες κοινωνικές ανάγκες αποτέλεσαν απόρροια των μακροχρόνιων περιόδων οικονομικής κρίσης. Η κρατική αδυναμία σε συνδυασμό με την αποσταθεροποίηση της αγοράς δεν μπόρεσαν να καλύψουν τις ανάγκες αυτές και έτσι προέκυψε ο λόγος για να αναπτυχθεί η Κοινωνική οικονομία. Στους κόλπους της , η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία περιλαμβάνει μεγάλο αριθμό καλών πρακτικών που στοχεύουν στην δημιουργία συλλογικού οφέλους. Κάποιες από αυτές είναι οι κοινωνίες αλληλοβοήθειας ή αλλιώς ΚΟΙΣΠΕ, τα συνεργατικά κινήματα, οι συνεταιρισμοί, τα κοινωφελή ιδρύματα, οι κοινωνικές επιχειρήσεις, αλλά και οι αγορές που προάγουν το δίκαιο και αλληλέγγυο εμπόριο.

Οι δραστηριότητες των φορέων της δίνουν προτεραιότητα στην δημιουργία συλλογικού οφέλους, το οποίο θα καλύψει τις υπάρχουσες κοινωνικές ανάγκες και δεν αποσκοπεί στην αύξηση της κερδοφορίας. Η ΚΑΛΟ συγκροτεί οικονομικά περιβάλλοντα που βασίζονται στην χειραφετημένη, δίκαιη και ασφαλή εργασία, η οποία διακατέχεται από τις αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης που επιφέρουν

πολλαπλά οφέλη στους συνεταιριστές, στο άτομο και στην κοινωνία, Τα προϊόντα που παράγονται σε αυτές τις επιχειρήσεις είναι υψηλής ποιότητας καθώς και οι υπηρεσίες που παρέχει ανταποκρίνονται σε ένα υψηλό επίπεδο. Ο σεβασμός στο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον διακατέχει όλες τις δράσεις της. Η εξομάλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων και των φαινομένων αποκλεισμού από την εργασία επιτυγχάνεται με τον καταμερισμό της εργασίας και από το γεγονός ότι στα πλαίσια της διαδικασίας της οικονομικής δραστηριότητας όλοι αντιμετωπίζονται ισάξια. Μπροστά σε μία δεσπόζουσα διεθνή οικονομία με επίκεντρο την ανάπτυξη των κερδών για μια μικρή ελίτ, αναδύεται ένα παγκόσμιο δίκτυο πρωτοβουλιών σε όλο τον κόσμο που υποστηρίζει ότι κάποια άλλη οικονομία –για τα άτομα και τον πλανήτη – δεν είναι μόνο πιθανή, αλλά έχει ήδη γεννηθεί. «Χτίζουμε», γράφει ο Paul Singer από την Βραζιλία, «στη μέση των αντιφάσεων, στις ρωγμές του καπιταλισμού, ένα νέο τύπο κοινωνίας και οικονομίας» (Birchall, 2013, σελ.120).

4.1 Συλλογικότητα και κοινωνική αλλαγή στην πανδημική κρίση

Στην δίνη της πανδημίας όπου πάρθηκαν αυστηρά μέτρα περιορισμού, ανέστειλαν την λειτουργία τους οι περισσότερες επιχειρήσεις, έμειναν άνεργοι είτε τέθηκαν σε καθεστώς αναστολής της εργασίας τους χιλιάδες Έλληνες πολίτες ,η κοινωνική αλλαγή και η όξυνση των υπαρχόντων κοινωνικό-οικονομικό προβλημάτων ήταν αναπόφευκτη. Ζώντας σε μία κατάσταση συνεχών κρίσεων που αφορούν την υγεία, το κλίμα, την οικονομία και όλη την κοινωνία καθίσταται όλο ένα και δυσκολότερο το να μπορέσει ο μέσος πολίτης να ανταπεξέλθει στη νέα πραγματικότητα. Η πανδημία αποκάλυψε πόσο αλληλένδετες και πόσο στενά εξαρτημένες είναι οι οικονομίες με τις κοινωνίες. Ανεξαρτήτως « είδους » μία κρίση είτε υγειονομική είτε οικονομική , μπορεί γρήγορα να επηρεάσει και άλλους τομείς, έκτος από αυτόν που ξεκίνησε και οι συνέπειες της να δημιουργήσουν προβλήματα σε όλη την υφήλιο (Bruyninckx H., 2021).

Δεδομένης της κατάστασης η πανδημία δημιούργησε έναν παγκόσμιο προβληματισμό για την εξομάλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων , καθώς καλπάζει σε χώρες με πολύ χαμηλή πρόσβαση στα εμβόλια και γενικότερα σε ιατροφαρμακευτικό υλικό. Ακόμη και σε αυτή την περίπτωση τα εισοδηματικά κριτήρια διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο, και αυτό γιατί οι χώρες με το μεγαλύτερο ΑΕΠ των κρατών μελών της ΕΕ, είναι πρώτα σε κατανάλωση υγειονομικών υλικών (μάσκες, γάντια, αντισηπτικά) σε σχέση με τις φτωχότερες χώρες. Οι περισσότερες επιχειρήσεις έχασαν σημαντικό ποσοστό από τα έσοδα τους καθώς αναγκάστηκαν να αναστείλουν την παραγωγική τους διαδικασία. Μεγάλο μέρος του πληθυσμού αναγκάστηκε να παραμείνει σε κατ οίκον περιορισμό προκειμένου να κοπάσει η έξαρση της πανδημίας. Όλα αυτά σε συνδυασμό με την νέα πραγματικότητα που επέβαλε να γίνονται όλα

ηλεκτρονικά και διαδικτυακά δημιούργησαν μία κοινωνική αλλαγή, μια κοινωνική κατάταξη κυρίως στις ανθρώπινες σχέσεις.

Αυτή η μεταβολή σε συνδυασμό με τις οικονομικές αναταράξεις αλλά και με την πανδημική κρίση σε συνεχή έξαρση ανέδειξαν τον σημαντικό ρόλο της συλλογικότητας στην κοινωνία. Συγκεκριμένα χρειάζεται να γίνει μια ανασκόπηση των δράσεων από μία πιο συλλογική- συνεργατική σκοπιά δίνοντας πρωταρχική θέση στο κοινωνικό κεφάλαιο.

Σύμφωνα με τον πολιτικό επιστήμονα Ρόμπερτ Πούτμαν, το κοινωνικό κεφάλαιο απαρτίζεται από τα χαρακτηριστικά των κοινωνικών οργανώσεων και των κοινωνικών δικτύων. Οι πρακτικές που τα διακατέχουν βοηθούν να πραγματοποιηθούν δραστηριότητες βασισμένες στην αμοιβαία συνεργασία και όφελος. Ένας όρος περίπλοκος που περιλάμβανε τους κανόνες συμπεριφοράς αλλά και τις κοινωνικές αξίες που πηγάζουν από την αμοιβαία εμπιστοσύνη και της κοινής κοινωνικής ιδιότητας του πολίτη. Όλα τα παραπάνω είναι αυτά που καθιστούν μία κοινότητα λειτουργική. Ο βαθμός της προθυμίας μια ομάδας για να λειτουργεί συλλογικά για να πετύχει κοινωνικούς στόχους βασίζεται στην ίδια την επιθυμία για την εκμετάλλευση της παρεχόμενης δυνατότητας. Με τις κατάλληλες συνθήκες, οι συνεχόμενες ευνοϊκές κοινωνικές αλληλεπιδράσεις καταλήγουν σε γρηγορότερη οικονομική εξέλιξη, σε θετικότερα αποτελέσματα για την υγεία και σε ισχυρότερη σταθεροποίηση των σχέσεων μέσα στην κοινωνία. (Καμπανέλα Ε., 2021).

Στην περίπτωση της πανδημικής κρίσης το κοινωνικό κεφάλαιο, δηλαδή οργανωμένες ομάδες ατόμων, λειτούργησαν συλλογικά και παρείχαν στήριξη και άμυνα πρώτης γραμμής κατά της εξάπλωσης του ιού. Είτε μέσω της φύσης της εργασίας τους (γιατροί, νοσοκόμοι, επιστήμονες, κ.α.) είτε ως απλοί πολίτες οι οποίοι τήρησαν τα υγειονομικά μέτρα κατά της εξάπλωσης του ιού. Έτσι, οι πολίτες που υπάκουσαν και εφάρμοσαν τα μέτρα για την πρόληψη κατά του ιού, παρείχαν ένα δημόσιο αγαθό. Η πιθανότητα υπερμετάδοσης και μόλυνσης της κοινωνίας έφθινε όταν συνειδητά κάθε πολίτης έπραττε με στόχο τη μείωση της έκθεσης στον ιό. Καταλήγοντας, εν καιρώ κρίσης σε όλα τα μέτωπα, μια πιο συλλογική, συνεργατική και οργανωμένη κοινωνία θα μπορέσει να ανταπεξέλθει καλύτερα και γρηγορότερα απ' ό,τι μια κοινωνία στην οποία οι πολίτες της λειτουργούν ατομικιστικά αδιαφορώντας για το συλλογικό καλό.

4.2 Εναλλακτικές πρακτικές στον τομέα της απασχόλησης με στόχο την βιώσιμη ανάπτυξη.

Τα τελευταία χρόνια, στη χώρα μας, ακούγονται περισσότερο οι όροι «αλληλέγγυα», «εναλλακτική», «συμμετοχική», «κοινωνική» οικονομία. Ο συνδεδεμένος κρίκος αυτών των όρων είναι η οικονομία. Όλοι αυτοί οι επιθετικοί προσδιορισμοί

δόθηκαν στην προσπάθεια να βρεθεί μία λύση σε γενικές γραμμές για την λύση του προβλήματος της οικονομικής κρίσης. Η κρίση αυτή σε αρχικό στάδιο εμφανίστηκε στον τομέα της οικονομίας επηρεάζοντας αρνητικά τις μισθολογικές και τις εργατικές θέσεις. Έπειτα έγινε αντιληπτό πως είναι πολυδιάστατη και οι συνέπειες της είχαν αρνητικό αντίκτυπο σε επίπεδο κοινωνικό, περιβαλλοντικό και πολιτικό. Όλη αυτή η δύσκολη κατάσταση ώθησε τους ανθρώπους στο να αναζητήσουν εναλλακτικές προοπτικές στον τομέα της εργασίας τους με σκοπό να μην χάσουν τα ήδη κερκημένα τους και να μην διαταραχθεί σε μεγαλύτερο βαθμό ο ρυθμός της καθημερινότητας τους.

Το συνεχές μεταβαλλόμενο εργατικό-πολιτικό-κοινωνικό περιβάλλον καλεί τους εργοδότες αλλά και τους εργαζομένους να καλύψουν ένα ευρύ φάσμα ανθρωπίνων και κοινωνικών αναγκών. Ο Τρίτος τομέας της οικονομίας εν μέσω της παγκόσμιας κρίσης μέσω των κοινωνικών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στα πλαίσια του, φαίνεται πολλά υποσχόμενος. Οι Κοιν.Σεπ μπορούν να σταθούν σε όλους τους τομείς της οικονομίας, από τον αγροτικό τομέα, τον τομέα της μεταποίησης, του εμπορίου και του τουρισμού. Στις κοινωνικές επιχειρήσεις δίνεται έμφαση στη συνεχόμενη παραγωγική δραστηριότητα αλλά βασικός στόχος είναι η κάλυψη των αναγκών της κοινωνίας. Εστιάζοντας σε πρωταρχικό στάδιο σε τοπικό επίπεδο, δημιουργεί μια νέα δυναμική που βασίζεται σε πρωτόβουλες συνεργατικές δραστηριότητες με σκοπό την δημιουργία κοινωνικού οφέλους στην τοπική κοινωνία. Η κοινωνική επιχείρηση μεριμνά για τις ανάγκες και τις ελπίδες που έχουν μείνει στο περιθώριο λόγω οικονομικών είτε κοινωνικών δυσκολιών καθώς χρησιμοποιεί την «αχρησιμοποίητη ανθρώπινη εργασία».

Αυτό που καθιστά την δημιουργία κοινωνικής επιχείρησης μία εναλλακτική προοπτική ανάπτυξης της εργατικής δραστηριότητας είναι ότι οι ανθρώπινες σχέσεις βρίσκονται στο επίκεντρο και όχι η αύξηση του οικονομικού κέρδους της επιχείρησης. Στοιχείει στην δημιουργία νέας νοοτροπίας και αντίληψης της οικονομικής δραστηριότητας, έχοντας στο επίκεντρο τον άνθρωπο και την κοινωνική ωφέλεια. Ένας από τους βασικούς στόχους μίας Κοιν.Σεπ είναι μέσω των δράσεων τους να πετύχουν ή έστω να ενισχύσουν την βιώσιμη ανάπτυξη.

Ορισμένες κοινωνικές επιχειρήσεις είναι αφιερωμένες μέσω των δραστηριοτήτων τους να προάγουν την βιώσιμη ανάπτυξη, η οποία επιτυγχάνεται όταν προωθούνται πολιτικές που ενισχύουν την αειφόρο ανάπτυξη, την οικονομική και κοινωνική ισότητα, την ισότητα μεταξύ των ανδρών και των γυναικών και όταν αναπτύσσονται τα κοινά αγαθά και προωθείται η πολυπολιτισμική συμφιλίωση. Σύμφωνα με τους Στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης που έχουν δημοσιεύσει τα Ηνωμένα Έθνη για το 2016-2030 ο μηδενισμός της φτώχειας της πείνας, η καλή υγεία και η ευημερία, η ισότητα των φύλλων αποτελούν τους πέντε πρωταρχικούς στόχους που χαίρουν άμεσης αντιμετώπισης. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις αυτούς τους στόχους τους έχουν στον πυρήνα τους και μπορούν να λειτουργήσουν σαν πολύτιμο εργαλείο προσφέροντας κέρδη και οφέλη για όλους.

Συμπεράσματα :

Στην σύγχρονη πραγματικότητα που ζούμε η ανάπτυξη της κοινωνικής οικονομίας είναι εξαιρετικά σημαντική. Η κρίση της ελληνικής οικονομίας των προηγούμενων ετών σε συνδυασμό με την πανδημική κρίση που διανύουμε ακόμα και σήμερα έχουν δημιουργήσει έναν κοινωνικό μετασχηματισμό με αρνητικά επακόλουθα στην καθημερινότητα των πολιτών.

Λόγω αυτής της δυσχερούς κατάστασης έγινε φανερό πως στην κοινωνία μας χρειάστηκε, να αναπτυχθούν συλλογικές πρωτοβουλίες βασισμένες στην αλληλεγγύη και την συνεργασία , με κύριο στόχο να καλυφθούν ανάγκες οι οποίες εμφάνιζαν αδυναμία εκπλήρωσης σε δημόσιο αλλά και σε ιδιωτικό επίπεδο.

Η ΚΑΛΟ απαρτίζεται από φορείς που δραστηριοποιούνται στον τομέα των επιχειρήσεων, της οικονομίας, στην παραγωγική διαδικασία και των κοινωνικών δρώμενων. Όλοι οι φορείς στοχεύουν στο συλλογικό όφελος αλλά και γενικότερα στην εξυπηρέτηση κοινωνικών συμφερόντων. Αδιαμφισβήτητα η κοινωνική οικονομία βοηθάει σημαντικά στην σύνδεση οικονομικών και κοινωνικών σκοπών με στόχο την οικονομική βιωσιμότητα, την προώθηση της εργασιακής απασχόλησης, την καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, προσφέροντας θέσεις εργασίας σε άτομα από ευπαθείς ομάδες της κοινωνίας μας.

Η κοινωνική οικονομία έχει τις δυνατότητες, να γίνει ένα απόλυτα λειτουργικό πρότυπο επιχειρηματικότητας που θα διαχειρίζεται με άλλους τρόπους τις σχέσεις οικονομίας και κοινωνίας και εστιάζει περισσότερο στο κοινωνικό όφελος.

Η εργασία συμβάλει σε μεγάλο βαθμό στην ένταξη του ανθρώπου στο κοινωνικό σύνολο ενώ παράλληλα είναι αναγκαία για την εξασφάλιση της βιωσιμότητας του ίδιου. Ο άνθρωπος που εργάζεται βιώνει συναισθήματα χαράς, ευχαρίστησης, προσωπικής ικανοποίησης και ολοκλήρωσης αλλά και αναγνώρισης από τους άλλους. Η ανεργία στον αντίποδα είναι μία ψυχοφθόρα κατάσταση που προκαλεί τα αντίθετα προσδοκώμενα.

Εκτός από τις οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες που επιφέρει, όπως είναι ο κοινωνικός αποκλεισμός, επιφέρει και ψυχολογικές επιπτώσεις που μπορούν να

καταστήσουν το άτομο ως μη λειτουργικό στην κοινωνία, δυσκολεύοντας έτσι την επιβίωση του.

Το φαινόμενο της ανεργίας πλήττει κυρίως τους νέους, τις γυναίκες και αυτούς με χαμηλό εκπαιδευτικό υπόβαθρο. Οι περισσότεροι νέοι στις μέρες μας όντας απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης επιδιώκουν να καταλάβουν μια καλή θέση στον τομέα της εργασίας, όμως δεδομένων των υπαρχόντων καταστάσεων οι απαιτήσεις και τα προσδοκώμενα προσόντα που απαιτούνται καθιστούν τους περισσότερους νέους ακατάλληλους προς εργασία. Επιπλέον το ίδιο το εκπαιδευτικό σύστημα δεν αντλεί πληροφορίες από την ίδια την κοινωνία, δηλαδή επιτρέπει σε ένα μεγάλο βαθμό νέων να φοιτήσουν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση χωρίς να υπάρχουν διαθέσιμες θέσεις εργασίας στην κοινωνία για αυτούς. Επομένως ο λανθασμένος επαγγελματικός προσανατολισμός δημιουργεί αυτήν την κοινωνική ανισότητα, οδηγώντας τους νέους στην ανεργία.

Όσον αφορά τις γυναίκες, ειδικότερα τώρα, στην πανδημική εποχή αντιμετώπισαν σοβαρές απώλειες στον τομέα της εργασίας τους καθώς όπως και παλαιότερα χρειάστηκε να επωμιστούν όλο το βάρος της φροντίδας της οικογένειας και του σπιτιού. Επιπλέον, οι επιχειρήσεις που βρέθηκαν στον πυρήνα των περιοριστικών μέτρων κατά της μετάδοσης του COVID19 απασχολούσαν στο μεγαλύτερο μέρος του εργατικού τους δυναμικού γυναίκες. Πολλές φορές οι ομάδες που βιώνουν εργασιακές ανισότητες, αναγκάζονται να βρεθούν στο περιθώριο, χωρίς να μπορούν να καλύψουν βασικές τους ανάγκες. Η έννοια της εξέλιξης συνδέεται με θέματα δομικά στην κοινωνία που αφορούν την συνοχή, την ορθή οικονομική λειτουργία αλλά και σχέσεις εξουσίας που αποτελούν την κοινή ταυτότητα και τις επιθυμίες των « αναπτυσσόμενων» κοινοτήτων.

Η κοινωνική οικονομία με τις κοινωνικές τις επιχειρήσεις αποτελεί προστιθέμενη αξία στην οικονομία της χώρας, αξιώνοντας σημαντικό ρόλο στην συμπληρωματική κάλυψη των κοινωνικών αναγκών τόσο στο τομέα της εργασίας αλλά και της ίδιας της οικονομίας. Μέχρι σήμερα η κοινωνική οικονομία στην χώρα μας δεν χαίρει ιδιαίτερης αναγνώρισης, καθώς υπάρχουν και κάποιες φωνές μέσα στην κοινωνία που δείχνουν έναν δισταγμό ως προς τις προθέσεις των πολιτών που την ενστερνίζονται.

Καταλήγοντας, η κοινωνική οικονομία αποτελεί μια βιώσιμη εναλλακτική που έχει τις δυνατότητες να δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας, μειώνοντας έτσι την ανεργία, ενισχύει τη συμμετοχική δημοκρατία μέσα από τους θεσμούς αλληλεγγύης, εθελοντισμού και κοινωνικού ακτιβισμού. Ο βασικός στόχος της επίτευξης της κοινωνικής ωφέλειας έναντι του προσωπικού οφέλους δημιουργεί θετικό κοινωνικό αντίκτυπο αλλά το γεγονός πως το περιβάλλον στην κοινωνία δεν είναι ιδιαίτερα υποστηρικτικό, ακόμα και σήμερα δεν βοηθάει να αναπτυχθούν στέρεες βάσεις για την δημιουργία κουλτούρας αλληλεγγύης και προσφοράς προς το κοινωνικό σύνολο.

Βιβλιογραφία:

Αδάμ Σ., (2021) «1η Συνάντηση: Κοινωνική Αλληλέγγυα Οικονομία, Βασικές έννοιες», Διαδικτυακά σεμινάρια εκπαίδευσης στην Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία, έλαβε χώρα για το Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης Περιφερειακής Ενότητας Ρεθύμνου (Κ.Ε.ΚΑ .Π.Ε.Ρ.) – Περιφέρειας Κρήτης.

Αδάμ Σ., Παπαθεοδώρου Χ., (2010) Μελέτη «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνικός Αποκλεισμός» μια κριτική προσέγγιση, Αθήνα: Ινστιτούτο Εργασίας Γ.Σ.Ε.Ε (online) Πρόσβαση από : <https://ineobservatory.gr/wp-content/uploads/2014/11/meleti8.pdf>

Αποστολόπουλος Ν., Λιαργκόβας Π., (2/4/2022) «Κοινωνική Οικονομία στην Ελλάδα : Συγκλίσεις και αποκλίσεις με την Ε.Ε» , Αθήνα: Ινστιτούτο Εργασίας Γ.Σ.Ε.Ε

Γερασιμοπούλου Φ., Γκουσοπούλου Α.,Χουχούλης Σ., (2015) Πτυχιακή εργασία

Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας και Ανθρώπινου Δυναμικού, (Απρίλιος 2018) «Κοινωνικές ανισότητες, Κοινωνικά δικαιώματα και Κοινωνική Πολιτική» ετήσια έκθεση, Αθήνα

Καυταντζόγλου Ι., (1995) « Ο κύκλος και η γραμμή», Αθήνα: Εξάντας,

Καυταντζόγλου Ι., (2016) «Κοινωνικός Αποκλεισμός: Εκτός, Εντός και Υπό» , Αθήνα: Σαββάλας,

Λιερός Γ., (2012) «Υπαρκτός καινούργιος κόσμος», Αθήνα: Εκδόσεις των Συναδέλφων.

Μαραντός Π., (2000) «Τεχνικές εύρεσης εργασίας» Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη

Μπάρδα Ε., (2016) «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα: Η Περίπτωση της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης και οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις», Αθήνα: Παπαζήσης

Νικολόπουλος Τ., Καπογιάννης Δ., (2019) «Εισαγωγή στην κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία», Αθήνα: Εκδόσεις των Συναδέλφων

Παπαδοπούλου Δ., (2004) « Φτώχεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός» , Αθήνα: Εξάντας.

Πολυζώιδης Π. , (2006) « Εθελοντισμός στην κοινωνική προστασία», Αθήνα:Ελληνικά Γράμματα

Σκουτέλης Γ.,(1996) « Ανεργία, αίτια- λύσεις» Αθήνα: Εκδόσεις International Forum

Διπλωματική Εργασία

« Κοινωνικές διακρίσεις και ανισότητες στην εργασία» Πάτρα: τμήμα Κοινωνικής Εργασίας ,Τ.Ε.Ι.Δ.Ε.

Ιστοσελίδες

Fair Trade Hellas , SSEDAS – ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ : <https://www.fairtrade.gr/programmata/susy/> (Πρόσβαση :10/3/2022)

Hans Bruyninckx, εκτελεστικός διευθυντής του ΕΟΠ, (Δημοσίευση 20/07/2021 Τελευταία τροποποίηση : 23/08/2021), «Ζώντας σε μια κατάσταση πολλαπλών κρίσεων: υγεία, φύση, κλίμα, οικονομία ή απλώς συστημική μη βιωσιμότητα;» url: <https://www.eea.europa.eu/el/articles/zontas-se-mia-katastasi-pollaplon> (πρόσβαση: 20/4/2022)

Αντιπροσωπεία στην Ελλάδα Konrad-Adenauer-Stiftung (KAS) , «Κοινωνική Οικονομία της Αγοράς» kas.de, url: https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=603ecc6b-52c0-fac5-cc98-3812c7524832&groupId=281190 (πρόσβαση: 10/3/2022)

Γενική Γραμματεία Εργασίας, Διεύθυνση Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, kalo.gov, url: <https://kalo.gov.gr> (πρόσβαση :27/3/2022)

Εντοάρντο Καμπανέλα (18/4/2021) , naftemporiki, «Η πανδημία και το κοινωνικό κεφάλαιο» url: <https://www.naftemporiki.gr/story/1715723/i-pandimia-kai-to-koinoniko-kefalaiο> (πρόσβαση :20/4/2022)

Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την ισότητα των φύλων, eige.europa.eu, Αναφορά για την ισότητα των φύλων με στοιχεία από το 2013-2021 url : <https://eige.europa.eu/el/in-brief> (Πρόσβαση: 20/4/2022)

Κάβουρας Κ., (25/4/2016), « Μπορεί η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία να αποτελέσει λύση για την ανάσχεση της ύφεσης;» Social Policy, url : <https://socialpolicy.gr> (πρόσβαση :22/4/2022)

Ξενόγλωσση

Becker, G.(1975) “*Human Capital. English. Second Edition.*” New York: Columbia University Press (for NBER)

Birchall,J, (2013) “*Resilience in a downturn-the rower of financial cooperatives*”, Geneva ILO

Burchell, B., Fagan, C., & Smith, M. (2014). “*Working conditions in the European Union: The gender perspective.*” Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities

Davaki, K. (2013) “*The Policy on Gender Equality in Greece*”. Brussels: European Parliament.

Dunoyer C. ,(1830) « *Πραγματεία Περί της Κοινωνικής Οικονομίας*», Παρίσι

Kendall J., (2005) « *The Third Sector and the Policy Process in the UK: Ingredients in a Hyper- Active Horizontal Policy Environment*», TSEP, no 5

Lipietz Alain, (2003) “*Pour le tiers secteur. L’ economie sociale et solidaire: pourquoi et comment ,*” Paris, La documentation francaise,

Rifkin J. , (1996) « *Το τέλος της εργασίας και το μέλλον της. Η δύση του παγκοσμίου εργατικού δυναμικού και το χάραμά της μετά την αγορά εποχής*» Α.Α Λιβάνης,

Stamarski, C., & Son Hing, (2015) “*Gender inequalities in the workplace: The effects of organizational structures, processes, practices, and decision makers’ sexism.*” *Frontiers in Psychology*, 6 (1400), 1-20,